

Flickhuvud.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

FÖRORD.

REDAN KORT EFTER Ivan Aguélis tragiska död diskuterades inom intresserade kretsar tanken på en monografi över den bortgångne konstnären. Att hans konstnärliga betydenhet gjorde honom berättigad till en dylik hedersbevisning, därom rådde knappast någon tvekan, men tiden var utan tvivel ännu ej mogen för ett arbete av denna art. Händelserna saknade ännu det rätta avståndet för ett rätt bedömande av den märkliga gestalten.

Tack vare Ivan Aguélis mecenat H. K. H. Prins Eugen räddades åt forskningen ett utomordentligt värdefullt material rörande den avlidne konstnären. Detta gäller ej blott de, efter Aguélis bråddöd i Barcelona tillvaratagna målningarna och skisserna utan även en del till M:me Marie Huot pantförskrivna koffertar och lådor, innehållande diverse böcker, papper m. m. Den avlidne ägarens moder och arvtagerska, fru Anna Agelii, önskade ej göra några anspråk gällande på dessa panter men såg med stor glädje, att Prins Eugen ville lösa till sig dem för att på detta sätt åt den svenska konstforskningen bevara oersättliga dokument. Innehållet visade sig vara av mycket växlande värde. Till det märkligaste hörde utan tvivel brevväxlingen mellan Aguéli och M:me Huot, en viktig källa för en monografi över konstnären.

Det skulle emellertid dröja flera år, innan tanken på en monografi över Ivan Aguéli på allvar upptogs av styrelsen för Sveriges Allmänna Konstförening. Överenskommelse träffades med författaren om utarbetandet av en volym ägnad åt minnet av de två konstnärerna Olof Sager-Nelson

och Ivan Aguéli. Men det blev under arbetets gång allt klarare, att ett sammanträngande av de två konstnärerna inom ramen av en volym nödvändigtvis skulle bliva till förfång för skildringen av dem båda. Det redan tillgängliga materialet visade sig vid närmare undersökning ännu mera givande än jag från början hade vågat hoppas och det växte under de nya forskningar, som jag nu fick tillfälle att företaga bl. a. under en tids vistelse i Frankrike sommaren 1939. Jag hade härvid lyckan att uppspåra flera av Aguélis vänner från 1890-talet, som med sina personliga minnen kunde återkalla bilden av den underliga miljö, där Aguéli en gång i tiden varit en av de mest fängslande figurerna. Det förunnades mig också att taga del av handlingarna rörande den stora anarkistprocess, »le procès des trente», som så djupt ingrep i Aguélis liv. Dessa handlingar kasta ett helt nytt ljus över den för anarkistiska tänkesätt misstänkte konstnären, och bilden blir ytterligare fördjupad genom Aguélis märkliga brev till sin finländske vän, konstnären Werner von Hausen. Dessa brev, som mottagaren beredvilligt ställt till mitt förfogande, höra utan tvivel till de märkligaste dokument, som över huvud existera av någon svensk konstnärs hand.

Många äro de personer jag har anledning att tacka för värdefulla upplysningar och beredvillig hjälp i mina forskningar.

Den första jag här vill nämna kan jag ej längre nå. Det är konstnärens moder, fru Anna Agelii, som vid ett par tillfällen under sina sista levnadsår hade vänligheten att mottaga mig i sitt hem i Sala. Bland övriga medlemmar av konstnärens släkt, som på olika sätt understött mitt arbete, vill jag i främsta rummet nämna fru Mimmi Jernberg, Falun, och kamrer Knut Nyberg, Stockholm. Minnesgoda barndomsvänner till John har jag mött i fröken Maria Nyberg, Sala, och boktryckare Ehrnfried Nyberg, Stockholm. Fröken H. Julia Wiggh, Upplandsväsby, professor emeritus August Hahr, Uppsala, doktor Einar Fr. Boyesen, Stockholm, och herr Harald May, Visby, ha lämnat värdefulla bidrag till konstnärens släkt- och ungdomshistoria. Konstnärens utveckling och öden belysas av muntliga och skrivna berättelser av hans konstnärskamrater från olika epoker, främst Garibaldi Lindberg, Anshelm Schultzberg, Artur Bianchini, Tage Zickermann, Knut Åkerberg och dennes svåger skriftställaren Per Hallström, Axel Erdmann, Fritz Lindström, Gösta von Hennigs, Emile Ber-

nard, Werner von Hausen, M:me Lita Besnard, professorskan Berta Wilhelmson, Yngve Berg, Ernst Norlind, Kurt Jungstedt, Ture Holm och Maj Bring. I detta sammanhang äro att nämna de märkliga brev till Karl Nordström och Richard Bergh, som välvilligt ställts till mitt förfogande.

Bland Aguélis vänner från åren i Paris och Egypten har jag med tacksamhet för värdefull hjälp att nämna författarinnan M:me Rachilde och M. S. Léautaud, Paris, skriftställaren M. Alexandre Cohen, Toulon, konstkritikern Felix Fénéon, S:t Raphaël, M. Jacques Tasset, Tonnerre, M. A. van Gennep, Bourg-la-Reine, och d:r Enrico Insabato, Rom.

Ett alldeles särskilt tack har jag att rikta till ett antal personer, som på olika sätt ha varit mig behjälpliga i mitt forskningsarbete. Jag vill här nämna kontraktsprost M. Magnéli och förste stadsläkaren d:r Carl Friberg, Sala, Fru Gelly Marcus, Stockholm, M. François Boucher, d:r René Lobstein och orientalisten M. Lucien Bouvet, Paris, förste bibliotekarien Axel Nelson, Uppsala, docenten Carl Johan Lamm, Näsby, professor Torgny Segerstedt, Göteborg och postkontrollör Gotthard Widing, Stockholm.

Det är mig en kär plikt att tacksamt erkänna den utomordentliga hjälpsamhet, som under mina forskningar i Paris mött mig från därvarande svenska beskickning.

Med min kollega och vän, d:r Ragnar Hoppe, själv en intim kännare av Ivan Aguéli och hans konst, som haft vänligheten att genomläsa ett korrektur av mitt arbete, har jag haft värdefullt tillfälle att diskutera de däri berörda problemen.

Slutligen har jag att uttala min stora erkänsla till amanuensen vid Nationalmuseum fil. lic. Gertrud Serner, som varit mig behjälplig med den minnesutställning över Ivan Aguéli, som anordnades i Nationalmuseum i maj 1939, och i samband därmed utförde en beskrivande förteckning över de utställda arbetena.

Med tacksamhet har jag att erkänna det förstående för den sålunda uppkomna situationen, som styrelsen för Sveriges Allmänna Konstförening har visat. Man har medgivit att publikationen kom att ägnas åt Ivan Aguéli ensam och att skildringen, för att tillvarataga det dyrbara materialet, sträcker sig över två volymer.

Förord

Detta är ju ingen nyhet i den av Sveriges Allmänna Konstförening utgivna publikationsserien. Vid upprepade tillfällen finna vi två volymer ägnade en konstnär. Ja en, Carl Larsson, har t. o. m. hedrats med tre.

Ivan Aguéli har ej, i likhet med flera av dessa konstnärer, ett gammalt grundmurat rykte att bygga på i den svenska konstintresserade allmänhetens medvetande. Men jag känner mig övertygad om att läsaren kommer att fängslas av detta den svenska konsthistoriens underligaste öde. Jag har velat låta dokumenten själva tala.

Axel Gauffin.

INLEDNING.

CARL G. *LAURIN* har i en utomordentligt underhållande volym som han kallat *Människor* sammanställt ett galleri av några av de mest originella personligheter han mött på sin jordevandring. Som motto till sin bok har han satt: »Det finns underliga djur i Vår Herres hage. Gammalt ordstäv.»

I sitt förord skriver författaren: »Av alla de i denna bok förekommande har författaren fått *något*, ibland ofantligt mycket. Av *en* visserligen egentligen blott ett riktigt grundligt skratt, men även en känsla av att ha stått inför en verkligt originell personlighet.»

Den avsedde var Ivan Aguéli. I det kapitel som bär hans namn skildrar Laurin på sitt oefterhärmliga sätt en episod från Aguélis vistelse i Stockholm 1912 — ett missförstånd som utvecklade sig till ett hot om duell men lyckligtvis upplöstes i försoning.

Den spirituella bild av konstnären, som Laurin här ej utan en litet elak förnöjelse har tecknat, återger helt visst *en* sida av Aguélis originella figur. Uttömmande kunde hans skildring aldrig bli, redan av den orsak att konstnären Aguéli i det ögonblicket ännu ej var känd. Få hade sett annat än möjligen lösryckta prov på vad han gjort; men om de flesta hade en mycket obestämd föreställning om hans konstnärsskap, var hans namn däremot förknippat med historier om anarkistprocesser och attentat mot tjurfäktare.

Carl Laurins bild av Aguéli är alltså ej blott roande — den är också helt visst på sitt sätt sann.

Den visade honom sådan han den gången tedde sig för de flesta i sin omgivning: en excentriker, en mer eller mindre misslyckad existens.

Men ingen anade att han just vid den tiden stod vid en vändpunkt i sitt liv, att han var på väg att nå fram till det som han under långa år och på vida vägar hade sökt, att de få år som ännu återstodo honom skulle bringa den dyrbara frukten av hans möda.

Det var den 26 januari 1910 som i AB. Konstverk minnesutställningen öppnades över den under tragiska omständigheter i fjärran land bortryckte konstnären. Endast genom prins Eugens energiska ingripande hade den bortgångnes konstnärliga kvarlåtenskap blivit räddad hem efter katastrofen i Barcelona. Det var frukten av de sista fyra årens arbete från Frankrike, Egypten och Spanien man här fick skåda. Men innerst sett var det mer. De små dukarna gåvo resultatet av ett liv och de verkade på denna publik som en uppenbarelse. Först nu förstod man, att detta sönderslitna öde hade haft sin mening. Men hur detta liv hade nått sin förklaring, det fattade man inte, hur denne excentriske vagabond, om vilken de underligaste ting berättades, hade kunnat samla sig till denna fördjupade naturuppfattning, hur denne äventyrlige samhällsförbättrare, som suttit fängslad som anarkist, kunnat drömma dessa visioner i färg, det hade man svårt att fatta.

Men konstkritiken stod enig om att här skett något av verklig betydelse i vår svenska konsthistoria.

Bland de bedömare, som gjorde den kraftigaste insatsen för fastställandet av Ivan Aguélis betydelse, var Ragnar Hoppe, som började sin artikel i Svenska Dagbladet på följande sätt:

»Innan den lilla minnesutställningen hos a.-b. Konstverk öppnades, var Ivan Aguéli knappast känd utanför en trängre krets av speciellt intresserade. Det var antagligen inte så särdeles många, som hört det exotiskt klingande namnet, och ännu färre voro väl de, som visste att dess bärare var en svensk konstnär och till på köpet en ganska betydande sådan. Minnesutställningen har emellertid blivit en avgjord succès och tidningarna innehålla nu den ena långa artikeln efter den andra om målaren och hans verk. Från att ha varit så gott som fullständigt obekant har Aguéli på en gång nästan blivit ett stort namn. Omslaget har kommit mycket häftigt, men då det denna gång är en förändring till det bättre har man ju inga skäl att ondgöra sig däröver, och man kan endast på det djupaste beklaga att Aguéli själv ej får någon glädje av framgången. Han har delat många andra begåvade konstnärers lott: den att bli upptäckt först efter sin död.

Aguélis öde är ett av de allra sällsammaste i vår svenska konsts historia och det kommer väl att dröja ännu några år innan man kan teckna en pålitlig bild av hans originella och högst komplicerade personlighet, som det sannerligen inte går för sig att dechiffrera i en handvändning.»

En av den nyupptäckte konstnärens stridbaraste förkämpar var den unge Nils Palmgren. Hans brett upplagda artikel i Aftontidningen för den 5 februari formar sig på en gång till en hyllning av »det svenska genombrottets ende store intimist» och till en vidräkning med det samhälle, vars

brist på förståelse för de banbrytande begåvningarna får uppbära skulden för Aguélis olycksöde. Palmgren skriver:

»Ivan Aguéli är nu otvetydigt ett namn och en personlighet i nordisk konsthistoria. Sent omsider har Aguélis konst fått någon liten ära sig tillerkänd. Sent omsider har hans arbeten blivit frestande ting för svenska samlare och förståsigpåare, och det dröjer väl icke länge, förrän de komma att bliva dyrgripar i den nordiska konsthandeln, ja, varför ej i den europeiska.

Men denne man gick dock ett helt liv okänd och försummad. Vår klumpigt ordnade samhällsmaskin hade icke möjlighet att leta upp och stödja hans begåvning och ge hans personlighet under livstiden det rum, det inflytande och den maktsfär, som borde varit den given på grund av dess sällsynta kvalitet. Man frågar sig inför ett sådant öde om detta sakernas tillstånd är det rätta. Äro akademier, museer, konstföreningar icke just till för att uppleta och stödja kvaliteterna och visar det icke på en obotlig försumpning, ja, rent av ett förräderi mot vår kultur från våra konstnärliga institutioners sida, när gång på gång nollorna lysas upp, framdragas och födas genom statsliga och officiella institutioners hjälp, men de verkliga kvaliteterna ställas under ena skäppo? Hör det, frågar jag mig, till de allmänna institutioners obotliga psykologi, att de skola vara blindfödda, så att en rad av högsta klassens begåvningar som Josephson, Sager-Nelson, Aguéli under deras ögon skola trampas i smutsen utan att de hava något sett och något förstått? Så stark är min optimism och så oändligt naiv är min tro på rättvisa och utveckling att jag djärves förneka detta. Kunde icke en Richard Bergh inleda en renässans inom vårt nationalmuseum? Skall icke ett återfödande och en kvalitetens och livets revolution mot kvantitet och sömnig byråkrati vara möjlig? Jo. Förvisso. Det gäller endast: krossa de skändliga fästena?»

Aguélis öde inbjöd helt visst till indignerade utbrott av denna art. Men helt berättigad var knappast den hårda förkastelsedomen över samhället. När allt kommer omkring formar dock envar sitt eget öde och detta gällde i sällsynt hög grad Ivan Aguéli. Om de officiella konstvårdande myndigheterna ej togo någon befattning med honom så berodde det helt visst i första rummet på att han själv blankt struntade i dessa myndigheter.

Och vore det inte mycket begärt att en utomstående skulle fatta vad den sökande konstnären ännu inte hade klarlagt för sig själv? Ivan Aguéli gick vida vägar innan han nådde fram till sitt mål, han forskade i skrifterna, han brottades med problemen, men när han slutligen fann gåtans lösning, då låg den så mycket närmare än han hade anat. I det ögonblicket föreföll honom själv så mycket av det som han kämpat för och sökt att finna värde-

löst. Han skriver till Richard Bergh mitt under sitt konstnärliga skapandes glansperiod i Egypten 1914—15: »Jag har kastat bort alla teorier och behållit som min enda vishetsregel: 'Man är aldrig nog exakt, nog enkel och nog djup'.»

Han känner själv att han står vid sitt livs vändpunkt — därför anropar han med brinnande röst sina vänner om hjälp i nöden, om medel att fortsätta detta usla liv. »Om det bara vore en existensfråga», skriver han i januari 1915 till Wilhelmson, »skulle jag strunta i det. Olyckligtvis måste jag segra, jag är dömd att leva, ty min konst skall en gång förklara mitt livs excentriciteter.»

Därför blir en bok om Ivan Aguéli, som nöjer sig med en sammanställning och granskning av hans konstnärliga produktion och inte söker att reda ut trådarna i hans livsöde, halv och missvisande. Hur sköna ting han målade blevo kanske hans underbaraste visioner aldrig fästa på duken. I sina brev har han tolkat landskap av ett djup och en höghet, som endast en skald är mäktig.

I boken om Ivan Aguéli få dessa brev ej saknas, lika litet som skildringen av det underliga öde som utgör deras bakgrund. Endast på den vägen nå vi fram till förståelse av denna konst, som är ett av de sällsammaste och finast doftande blomstren i den svenska konstens örtagård.

I.

SLÄKT OCH BARNDOM.

VAD HAR DEN svenska småstaden betytt för svenska konstnärer? För många har den väl verkat befruktande. Det naivt älskliga i Elias Martins natur lockades helt visst till blomstring av de små svenska städernas lantliga bebyggelse. Kilian Zolls trohjärtat klarögda människoskildringar ha hämtat lika mycket näring ur adertonhundratalets småstad som ur bondbygdens romantik.

Men när man kommer till senare tiders barn, till andar som hade svårare att hitta sig själva, då skall man mer än en gång finna, att just småstaden, med allt vad den innebär av trånga fördomar och oförstående självgodhet, verkat som en fientlig makt som det gällt att övervinna, om man ej skulle förkvävas därav.

På den punkten kunde de två målarekamraterna Olof Sager-Nelson och Ivan Aguéli mötas i samförstånd. De känslor som den förre hyste för staden Åmål, fingo ett förstående gensvar i den senares inställning till sin födelsestad, Sala.

Och likväl föddes John Gustaf Agelii i ett gott hem, där han fick åtnjuta den bästa omvårdnad och åtminstone från moderns sida om-

Vinjettbild: *Tvåvåningshuset i fotografiens mitt John Agelii's barndomshem i Sala.*

fattades med en kärlek som aldrig förtröttades, på huru hårda prov den än skulle bliva satt.

Konstnärens farfader var bondson, hette enligt en släkttradition Isak Moberg och uppgives vara född på gården Augustarem i Matseryds socken, Bottnaryds pastorat av Jönköpings län, den 28 juli 1795. I vederbörande kyrkobok återfinnes han dock ej. När Isak Moberg inskrevs vid Jönköpings läroverk, blev han, påstås det, anmodad av skolans rektor att antaga släktnamnet Agelii, under motivering att Moberg vore »ett kusknamn».

Länsman Isak Agelii.
Akvarell av okänd konstnär.
Tillh. fabrikör Herman Agelii, Jönköping.

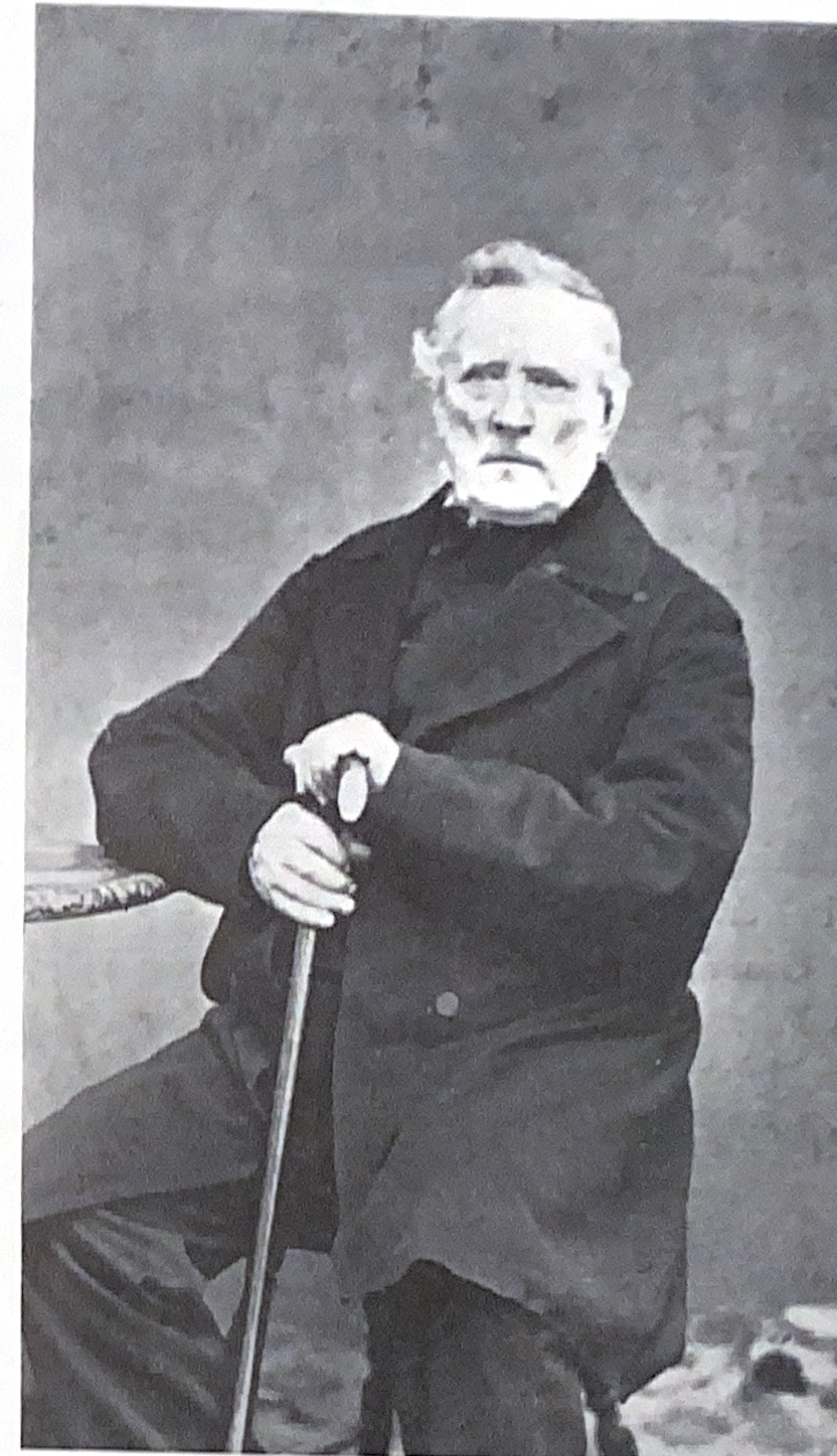
Isak Agelii blev länsman i Tveta härad i Jönköpings län och bebodde boställsgården Eskilstorp i Järstorps socken där han avled den 8 december 1874.

Hans son Johan Gabriel Agelii föddes den 5 april 1821 i Järstorp och antogs hösten 1837 till veterinärelev vid Brogården i Skara där han studerade t. o. m. vårterminen 1840. Hösten s. å. vann han inträde vid veterinärskolan i Stockholm från vilken han emellertid 1844 avgick utan att ha avlagt examen, vilket icke hindrar att han står upptagen som »elev» bland rikets veterinärer i Sundhetskollegii matriklar t. o. m. år 1872.

Efter att ha lämnat Stockholm blev Agelii veterinär och stallmästare vid Gysinge bruk.

Den 18 oktober 1844 hade Agelii ingått äktenskap med Catharina Juliusdotter Löwenmark, f. 1822 i Nora församling och dotter till rusthållaren Julius Jansson Löwenmark och hans maka. Det ligger nära till hands att antaga att detta var anledningen till att Agelii den 13 nov. 1847 inflyttade till Nora där han två år senare inköpte och bosatte sig på egendomen Buska.

I Johan Gabriel Ageliis äktenskap med Catharina Juliusdotter Löwenmark föddes fem barn, Charlotta, f. 1844 i Öster Färnebo, död därstädes 1845, Isac Julius, f. 1847 i Öster Färnebo, samt, efter överflyttningen till Nora, Hedda Dorothea, f. 1849 och tvillingarna Johan Anton och Christina Catharina, födda den 26 januari 1853, båda avlidna vid späd ålder.

Länsman Isak Agelii.
Efter fotografi.

Fru Catharina Agelii avled en månad efter tvillingarnas födsel, den 27 februari 1853.

Efter två års änkestånd ingick Agelii i Kumla nytt äktenskap, denna gång med Kristina Sofia Ersdotter, f. 1828 i Kumla. I detta äktenskap föddes följande år en dotter, Johanna Matilda, som dock endast blev några dagar gammal.

Tillsammans med hustru och de två kvarlevande barnen från första äktenskapet avflyttade Johan Gabriel Agelii den 17 november 1859 till Sala, där han skulle bli bosatt till sin död.

Han inskrevs i Sala kyrkbok under titeln veterinär men bland sin kund-

krets gick han allmänt under benämningen »stallmästaren». Frykholms veterinärmatrikel säger om honom: »Begåvad med god omdömesförmåga och ej ringa tilltagsenhet utövade Agelii på sin tid en lönande praktik samt ägde stort förtroende som veterinär och anseende som god hästkännare.»

Johan Gabriel Ageliis äktenskap med Sophia Kristina Ersdotter blev barnlöst. Det var tydligen ej lyckligt och upplöstes år 1866 genom skilsmässa. Den frånskilda makan flyttade följande år tillbaka till sin födelseförsamling Kumla.

Det torde knappast kunna anses förhastat att sammanställa avflyttningen från Sala med inflyttningen dit av den unga kvinna som var förutbestämd att intaga den frånskilda hustruns plats i stallmästare Ageliis hem.

Härmed förhöll sig på följande sätt.

I Sala fanns på 1860-talet en förnämlig kokfru vid namn Westman, särskilt uppburen av stadens herrar för sin konst. Hon bodde på nedre botten i Ageliiska gården. För att ytterligare fullkomna sig genomgick hon en tids utbildning i det kungliga köket i Stockholm. Hon hade tagit med sig en ung bekant Anna Kristina Nyberg som åren 1861 till 64 tjänat hos stadsläkare Olander i Sala men sedermera fått plats hos landshövding de Maré i Falun.

Anna Kristina Nyberg var en bondflicka från Vika församling i Dalarna och född den 18 augusti 1838. Hennes fader Hans Gustaf Nyberg var född år 1811, modern Anna Lundberg från Lunds gård i samma församling var född 1814.

Hans Gustaf Nyberg lär enligt uppgift ha varit en musikaliskt begåvad man, som med framgång trakterade både fiol och piano.

Dottern Anna Kristina fick en mycket enkel uppfostran, hennes bokliga kunskaper voro synnerligen begränsade och hennes förmåga att uttrycka sig i skrift skulle livet igenom lämna mycket övrigt att önska. Hon ansågs också av många bland sin omgivning vara en ganska enkel begåvning. Men i gengäld ägde hon en hjärtats oförstörbara godhet och en naturlig charm som väl uppvägde vad som kunde brista henne å huvudets vägnar. Härtill kom att hon, allt som åren gingo, växte upp till en fulländad skönhet. Det var helt visst inte något sällskap att skämmas för som fru Westman valt ut åt sig för kursen i den högre matlagningskonsten på kungliga slottet i Stockholm.

En ung levnadsfrisk, strålande vacker bondflicka i Karl XV:s kök — förvisso kunde det lätt tänkas som uppslaget till en kärlekssaga, och uteslutet är väl ej att just den utsatta plats, som modern en gång som flicka kom att bekläda, hos sonen gav anledning till de fullkomligt ogrundade fantasierna om en kunglig börd, på vilken han ansåg sig kunna göra

Johan Gabriel Agelii med sin maka Anna Kristina Nyberg och deras son John.
Efter fotografi.

anspråk. Om jag över huvud taget anför dessa rykten är det därför att de, framförda med anspråk på att tagas på allvar, gång på gång möta en från Aguélis utländska bekantskapskrets.

Verkligheten ter sig långt mindre romantisk. Stallmästare Agelii hälsade en dag vid ett besök i Stockholm på sin goda vän fru Westman i det kungliga köket och fick där se en mörkögd skönhet som vid första ögonkastet väckte hans starka intresse. Det ville sig så lyckligt att fru Westman kunde förmedla bekantskapen, och länge dröjde det ej innan stallmästarens intresse övergick till en häftig förälskelse. Han hade fått klart för sig att det var den vackra dalaflickans roll att trösta honom för hans äktenskapliga sorger och missräkningar. Anna Kristina var inte lika övertygad härom, och det berättas att hon för att undgå sin tillbedjare flytt tillbaka till Falun. Hans vilja var dock tydligen den starkare, och den 23 maj 1867 inflyttar jungfru Anna Kristina Nyberg från Falun till Sala. Vi iakttaga emellertid att hos veterinär Agelii, där hon står skriven, hennes

2—392025

namn ej införes bland tjänstefolket utan kommer omedelbart efter husbondens och före barnens. Förklaringen lät ej vänta på sig. Redan den 26 maj lyser det första gången mellan husbonden och jungfru Anna Kristina, och midsommardagen 1867 står bröllopet.

Gabriel Agelii var helt visst på sitt sätt fästad vid sin maka, men ofta fick denna enligt pålitliga vittnesbörd lida av den brutalitet som var ett framträdande drag i hans natur. Själv bevarade hon alltid något av den underordnades undfallande skygghet gentemot husbonden och alltid begagnade hon »stallmästaren» som tilltalsord till sin man. Den som man tycker borde ha ytterligare förenat de båda makarna, den efterlängtade sonen John Gustaf, som föddes den 24 maj 1869, skulle i stället bliva en källa till misshälligheter dem emellan. Fadern avgudade från början sin John, men hans känslor svalnade i samma mån som sonen avslöjade sig såsom en allt omöjligare elev vid de olika läroverk, där han fick pröva sin lycka, och förbyttes slutligen i hat mot den misslyckade avkomman. Modern däremot förtröttades aldrig, när det gällde att skydda och hjälpa sin ende son, och ofta fick hon av maken bittert umgälla vad hon i hemlighet med hjälp av sina vänner gjort för den hjälpbehövande. En f. d. tjänarinna i det ageliiska hemmet berättar: »Fru Agelii var rysligt god vän med tant Westman, gav henne kaffe på sängen var morgon. Fru Agelii var så snäll, så snäll. Hon lånade pengar av fru Westman jämt, jämt för Johns skull, så jag fick springa på posten idelig. Men gubben vart rasande och sa: om du vore som andra människor och inte skämde bort honom så rysligt så vore han inte en så'n slarver som han är och kunde bli någonting som många andra pojkar.»

Veterinär Ageliis hårdhet mot sin son och hänsynslöshet mot sin hustru voro kända förhållanden i det lilla samhället. Det var förövrigt ej endast de närmaste som fingo lida av hans onda sinnelag.

När stallmästaren var vid det lynnet — och det var han ofta — lät han sina känslor också gå ut över de djur som han fått att behandla. Ljudet av sparkar och hårda slag trängde ofta in över planket till granngården där John Agelii höll till med sina jämnåriga lekkamrater.

Det gick rysningar utför ryggraden på lilla Maria Nyberg, och det ligger nära till hands att antaga att hos sonen till den uppretade mannen som en naturlig reaktion grunden lades till den djurkärlek som en gång i tiden skulle ta sig så fantastiska former.

Stallmästarens äldre son Isak Julius, som var anställd i en kryddkramhandel i Sala, bodde ej i föräldrahemmet. Den lille John tycks ha utövat någon slags terror över sin föga begåvade äldre halvbror. När han med sin oskiljaktige lekkamrat Ehrnfried Nyberg kom in i butiken, där Julius stod

bakom disken, och rekvirerade för 1 eller 2 öre russin och karameller, skulle det betyda en ganska rågad strut, annars blev det repressalier.

Det var bara några veckor som skilde John Agelii och Ehrnfried i ålder och redan som helt små hade de funnit varandra, trots den sociala rangskalan som ansågs höja veterinär Agelii över grannen fabrikör Nyberg.

Ej heller fru Agelii var helt fri från dessa fördomar, och när det var svårt för pysen att få ned maten kunde hon försöka skrämma honom med ett: »Skynda dig Jonte, annars kommer den där Ehrnfried och äter upp det för dig.»

Veterinär Agelii med sina båda söner Julius och John.
Efter fotografi.

Det antagligen äldsta minnet av de två småpysarnas gemensamma äventyr sammanhänger med en epokgörande händelse i Salas historia — byggandet av norra stambanan.

Det var den 30 maj 1873 som det första tåget ångade in på den lilla stadens station, men redan tidigare hade ju grustågen varslat om vad som komma skulle. En dag den veckan hände det att John och Ehrnfried hade spårlöst försvunnit. Det blev ett letande av oroliga fäder och förtvivlade mödrar. Äntligen när solens strålar redan började falla sneda mellan kyrkogårdens stammar kommo de två fyraåringarna lugnt vandrande hand i hand längs gatans mitt. Och John upphov sin stämma och sade: »Nu ha vi varit vid stationen och sett rökpipan och skrikpipan och blåspipan.»

Är det inte ett underligt sammanträffande att denna den äldsta daterbara händelsen i Ivan Aguélis liv berättar om hans första bekantskap med det uppfinningens vidunder som en gång skulle bliva hans död?

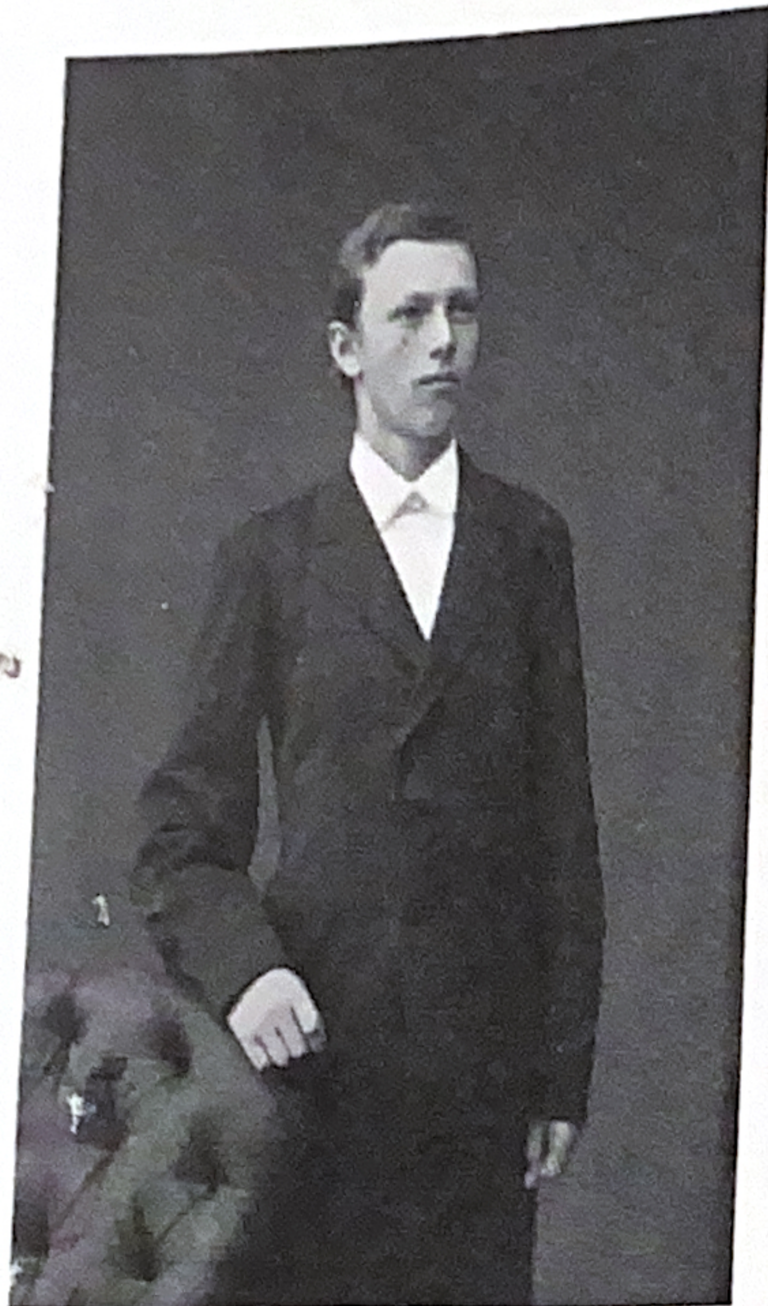
John och Ehrnfried förblevo oskiljaktiga. Ännu i dag bära gamle boktryckare Nybergs händer spår av lekkamratens vilda infall.

Men hemma om kvällarna låg John på knä framför soffan i köket och skulle bara rita och rita. Allt vad han såg i tidningar och böcker skulle han teckna av. Bland de första som fäste sig vid gossens konstnärliga anlag var familjen Ageliis husläkare, doktor Frans August Kalén. »Du är född artist, du lille John!» sade han.

Så kom skolåldern med dess besvär och missräkningar. För John Agelii blevo dessa mångahanda.

Det var en sannskyldig odyssé genom en rad av Sveriges skolor som han höstterminen 1879 började i allmänna läroverket i Sala, där han skulle tillbringa tre år — t. o. m. vårterminen 1882 — ett år i andra och två i tredje klass.

Efter ett uppehåll på en termin för att läsa upp sig kom han vårterminen 1883 in i klass IV i Västerås' h. allm. läroverk, där han stannade i tre terminer och genomgick klass IV och V. Han bodde Stora gatan 41.

John Agelii i konfirmationsåldern.
Efter fotografi.

En av John Ageliis kamrater från denna tid professor August Hahr har godhetsfullt till förf:s förfogande ställt en på personliga minnen byggande skildring av den blivande konstnären vid denna övergångsålder. En sak i denna skildring, som jag ej fått bekräftad från annat håll men som min sagesman med största bestämdhet vidhåller, är att John redan vid denna tid skulle ha lidit av förswagad hörsel. Professor Hahr skriver:

»Nog minns jag hans utseende, skick och väsen. Han var en mycket nervös och bisarr yngling, lomhörd i hög grad och hade därför svårt att följa med undervisningen och föll utanför ramen för den vanliga skolynglingstypen vid 14—15 års åldern och därför lätt föremål för kamraters skämt. Jag tror det var dövheten som bidrog till att han slutade skolan. Lärarne på den tiden voro omväxlande goda och dåliga. Av det förra slaget minnes jag adjunkten Jonas Janzon, en begåvad puckelrygg med en för den sortens folk ej ovanlig kitslighet, som plågade oss, naturligtvis även Agelii, hos vilken han fann ett annat lyte och för resten — antar jag — en för skolpojkar mindre vanlig psyke. Om också hans konstnärsnatur och frihetsbegär starkt gjorde sig gällande, kan jag dock ej minnas att han någonsin visade mig några teckningar eller andra prov på sina konstnärliga anlag vid detta tidiga stadium. Men säkert var han själv på det klara med den saken. Kanske bidrog även det till att han så tidigt slutade sina skolstudier. Men dövheten var tydligen avgörande. En yngling som ej hör vad läraren frågar om, har naturligtvis svårt att klara sig. I varje fall måste det medfört olust och retlighet hos en ung intellektuell människa.»

Men i denna ännu helt barnsliga natur kunna vi redan skönja några av de intressen som genom hela hans liv skulle bliva ledande. Det finns från Västeråstiden ett brev av John Agelii, så vitt jag vet det äldsta bevarade av hans hand, det är daterat 1883 $^{30}/_{9}$ och lyder i sin naiva avfattning som följer.

Älskade Föräldrar!

— — — Mycken tack för ert godhetsfulla tillbud om marknadsgåva. Det blir bokauktion den 11 och om jag finge ropa in ett par billiga och bra böcker så vore jag tacksam. Det är ett Geografiskt Lexikon, Ett stort Sjö- och Handelslexicon, En Flora över hela sverige och Naturvetenskap för alla. Jag betalar ej mera för allihop mera än högst 2 krr 50 öre. Nu frågar jag pappa om jag kunde få följa med på det Nittonde århundradets Uppfinningar till 3 kronor. Det är en värdefull bok jag har läst något [i] den och pappa äfven, men det är en bok som ej är oduglig fast man läst den en gång och som kan få säljas för dubbelt snart sagt när som helst, den kostar 10 kronor ny. Men jag ifrar ej för den och det gör mig nästan detsamma men en god afär vore att göra derpå. Jag kunde sälja den på bokhandeln. Bed Viktor sälja bältet, ty jag skall spara mina pengar som ej gå åt, till en kikare — — —

Nu har jag sagt allt hvad jag skulle säga och jag ber eder helsa så mycket till Viktor och alla hemmavarande. Varen hjärtligt helsade af eder käre

John.

Det kan kanske synas att göra detta barnsliga brev alltför stor ära att här avtrycka så stort utdrag därav, men det har förefallit mig äga mer än rent kuriositetsintresse. Är det inte något av den blivande mannen som skymtar redan här? Det geografiska lexikonet och den svenska floran vittna om intressen hos ynglingen som mannen aldrig skulle bli otrogen.

Vid höstterminens slut kunde man också i överbetygen i historia, geografi och naturlära avläsa fjortonåringens intresse för dessa ämnen. Men framgångarna borteliminerades av underbetyget i matematik som följande vårtermin utökats med ännu ett i franska. Försöket vid läroverket i Västerås hade slutat med misslyckande. Man såg sig om efter en annan skola, och Falun, där fru Agelii ägde släkt och vänner, erbjöd sig osökt.

Valet var utan tvivel lyckligt. Under de två åren i Dalarnas huvudstad började John Agelii finna sig själv. För första gången fick naturen något att betyda för honom. För denne känslige yngling på tröskeln till mannaåldern tedde sig detta landskap tydligen ej odelat sympatiskt; det är helt visst något av det första intrycket som går igen i den karakteristik som han trettio år senare ger Falun en dag under Afrikas himmel: »magnifique et infernal». Men det på en gång storslagna och skräckinjagande som mötte honom i denna natur utlöste helt visst besläktade drag hos honom själv. Och även i studierna kunna vi utläsa att ynglingen funnit ett mål att sträva efter. Det är nu naturvetenskapen som blivit hans huvudintresse.

När han vårterminen 1886 lämnar Falu läroverk, där han det sista läsåret genomgått VI: 2, är det visserligen med underbetyg i franska och matematik men med a i naturkunnighet.

Men från faderns synpunkt hade även försöket i Falun betytt ett misslyckande, och det var säkerligen ej med glatt sinne han såg sig om åt annat håll för sonens räkning.

John Agelii.
Efter fotografi.

Denna gång bestämde stallmästare Agelii sig för Visby utan att ana att han härmed skulle giva sonens utveckling en riktning som han sist av allt skulle ha önskat.

Den nykomna salapojken väckte tydligen ett stort uppseende bland sina nya kamrater, när han hösten 1886 uppenbarade sig vid Visby högre allmänna läroverk. Ej mindre än tre av dem ha skildrat sina minnen av hans egenartade personlighet.

I »Minnen från skoltiden av Gotländingar»[1] har utgivaren, kapten Tor Sillén, nedskrivit några intressanta anteckningar om Agelii:

Hösten 1886 kom en ny egendomlig kamrat till Visby, John Agelii. Han kom visserligen i klassen under, men var jämnårig med oss. Oturen ville att han blev ensam i sin klass, 6: 2 real, så att han fick allt som oftast sina lektioner tillsammans med andra och även med oss. Inför lärarna redde han sig dåligt, de trodde han var dum, men i somliga avseenden var han långt kommen. Han hade starka muskler, men var ändå ingen gymnast, hade glasögon, fin skär hy som en flicka och rodnade mycket lätt. Ehuru vi voro mycket olika — jag var en gröngöling — sökte han mitt sällskap och han fick mig med på promenader, en gång ända ut till »Lagårn» (Visborgs). Han höll då långa föredrag om Ibsen, Strindberg och Nietzsche, vad de skrivit och tänkt och drog fram Ibsens och Strindbergs porträtt ur sin plånbok. Han talte själv om hur han levde i erotiskt avseende, som en roué, och varje kväll ute, och då jag gjorde den invändningen att han ju då knappast kunde hålla ihop länge: »Hur skall det bli när du blir trettio

[1] Tryckt i Göteborg 1930.

år?» så fick jag svaret: »Jag hoppas att aldrig bli trettio år utan att det skall vara slut långt dess förinnan.»

I den nämnda av Sillén utgivna boken finnes slutligen avtryckt en synnerligen målerisk minnesbild av Agelii-Aguéli från olika perioder av hans liv, författad av den kände numera avlidne naturforskaren och Rosa-specialisten kyrkoherden R. Matson i Hälsing-Tuna och ursprungligen införd i Sv. Dagbladet för den 22 februari 1920. Den börjar med några uppteckningar från den gemensamma skoltiden i Visby:

John Agelii som skolyngling.
Efter fotografi.

Vi funno varandra vid Visby läroverk hösten 1887. Aguéli svärmade då för botaniken och hade fått ihop ett stort herbarium. Jag hade samma kärlek och arbetade på mitt håll för samma mål. Vi kommo överens om att botanisera tillsammans sommaren 1888, vilket ock skedde.

Det var en härlig vårdag och frukostrast. Backarna utanför Norderport lågo i den härligaste grönska och stranden var full av rariteter ända ut till Snäckgärdet. Var det inte synd att sitta i skolan en sådan vacker dag? Vi skolkade. Men mitt under det att vi som bäst knogade på med att draga ihop ett fång Pinguicula alpina nedom Galgberget kommer en botaniklärare med en hop småpojkar över oss. Han har känt samma frestelse som vi och tagit pojkarna med sig ut. Faran för efterräkningar var sålunda icke stor. Han förstod oss.

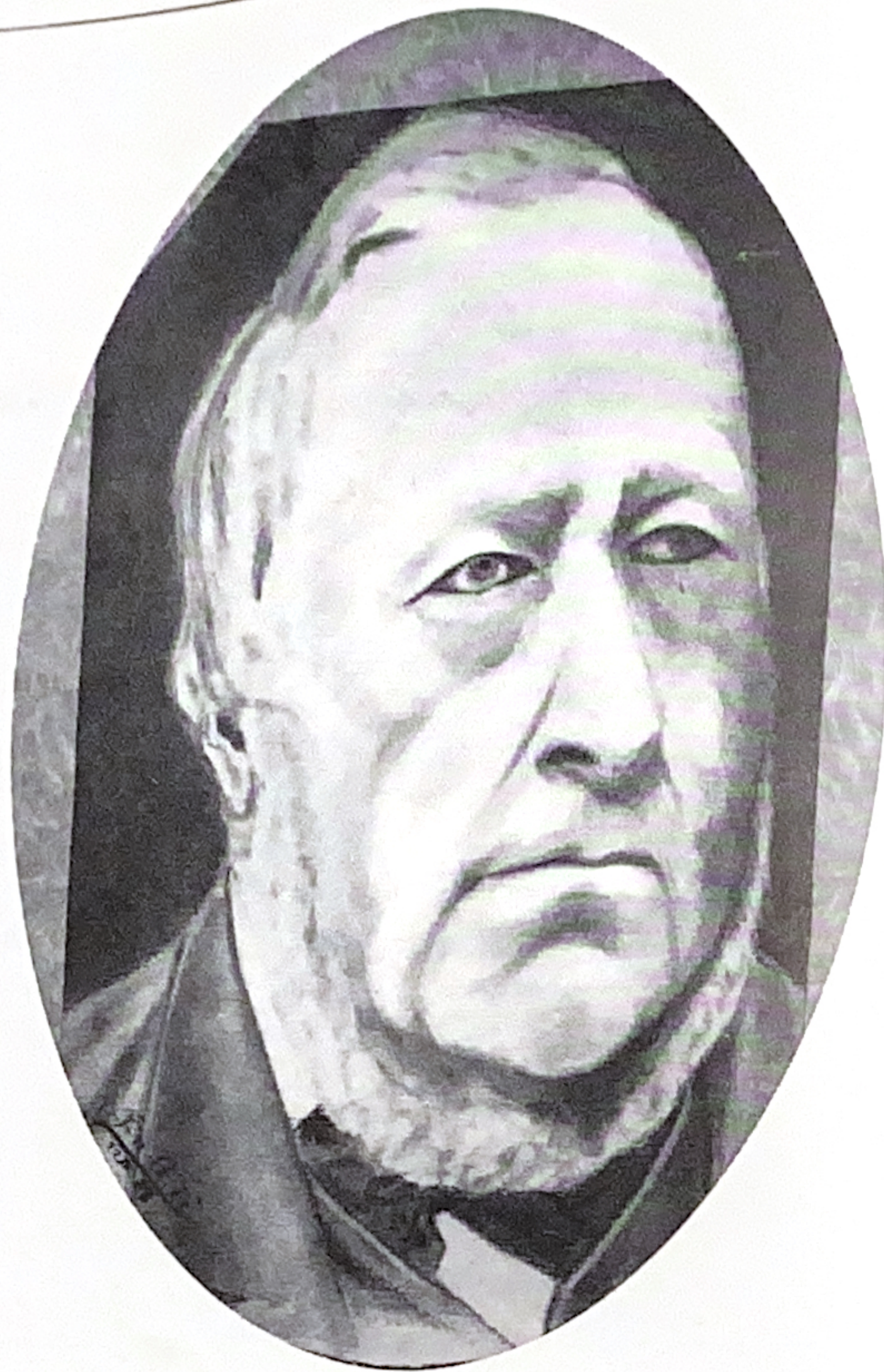
En dag längre fram på sommaren hade vi rastat vid en gammal damm. Aguéli var filosofisk. Han talade om betydelsen av att få fram realismen i litteratur och konst; och jag hade intet att invända. Så tar han fram ett fotografi av Strindberg.

»Vad säger du om det ansiktet?»

»Ja, det ser ut som en skomakare», svarar jag, låtsande mig icke känna bilden. Men jag var beredd att försvara mig. Eljest hade jag fått åka i dammen.

»Säger du så en gång till, slår jag ihjäl dig», hotade han.

»Men skomakare ha ju varit kända för att vara filosofiska sedan Jakob Böhmes dagar», svarade jag.

John Agelii. Porträtt av fadern veterinär Johan Gabriel Agelii. Teckning i svartkrita.

Tillh. fru Mimmi Jernberg, Falun.

Vi kommo överens, att Strindberg icke var en vanlig skomakare.

Aguéli var dock ingen naturalist. För honom fanns det ande i allt. En natt då vi lågo i samma våning, men i var sitt rum, kom han blek och förstörd in till mig och väckte mig samt bad att få byta rum. Det fick han. »Du har ingen finare intelligens», förklarade han, »och kan inte uppfatta några andar, men det här rummet tar jag inte mer. Det tillhör en avliden.»

I Visby fanns på den tiden en liten krets av vilselupna intelligenser. Den hade bildats under den agitation, som bedrevs av »hädarynglingen» Lennstrand. Aguéli sökte ta hand om ungdomarna, och jag var inbjuden att övervara ett sammanträde och höra på. Där var diskussion. Men ämnet gällde den gången, om man behövde lägga någon särskild vikt vid sin klädedräkt. Aguéli bestred detta livligt, men ynglingarna påstodo, att detta var nödvändigt för en ung man, om han ville taga vara på sin framtid. En gam-

Från Sabbatsberg 14/4 89. Skissboksblad.

»Den nyanlagda Vasastaden» 19/4 89. Skissboksblad.

Från Salas omgivningar 22/4 89.
Skissboksblad.

mal man åter, som redan vunnit ansedd samhällsställning, kunde göra, som han behagade. Det tyckte Aguéli var brackigt. Han gav ynglingarna förlorade.

»Vad dig själv vidkommer, blir du präst, om du vill eller inte», fick jag en dag besked. »Du är skapad så.»

Det trodde jag nu inte den tiden, men han fick rätt.

Dr O. Wilhelm Wennersten skriver i »Gotländingen» för den 1 december 1917:

Jag hade legat hemma en termin från skolan och knappt fått tid att nicka åt kamraterna. Det gällde att gno i trädgården. Emellertid hade jag ryktesvis hört att läroverket fått en ny adept i de högre klasserna och att han inte precis mättes med vanlig måttstock.

Vårterminen börjar. Ute på skolgården mötte mig en bebrillad yngling med nästan en våldsammare hårprydnad än jag själv. »Jag har hört talas om dig. Du är ju gräsätare». – Saken var klar, »Nasses» öknamn på dem som samlade växter. Och det mitt i synen av en obekant. Gatan bakom gymnastiken var ett litet eldorado för dem, som hade en affär ouppgjord på den tiden. Och dit drogo vi oss.

Historien slöt som i flesta fall därmed att vi efter uppgörelsen blevo goda vänner. Och från den dagen följdes John och jag åt på exkursionerna, så ofta vi kunde komma åt. Botanist var John ut i fingerspetsarna, fast

Garibaldi Lindberg. John Agelii och Romin under studieresan på Gotland, sommaren 1889.
Skissboksblad.

han kanske slog över lite då och då. Att pressa en Potentilla reptans, där ej varenda atom var med till den finaste rotfiber, skulle aldrig ha fallit honom in. Vid sidan av botaniken och högre än den skattade han filosofien, Venus och floretten.

En mindre vanlig rättframhet och svekfrihet gjorde honom omtyckt i kamratkretsen.

Hösten 1888 var Aguélis utgallrad från Visby läroverk. De välvisa magistrarna funno honom omöjlig för vidare studier.

Att John Agelii botaniska kunskaper denna tid ej voro föraktliga framgår bäst av det herbarium av gotländska salixarter som han sammanställde och som av konstnärens moder efter sonens död skänktes till Naturhistoriska riksmuseet, där det blev synnerligen uppskattat.

För John Agelii hade det gällt att i Visby för andra gången genomgå sjätte övres kurs på reallinjen. Resultatet blev, med undantag för botaniken, där han ståtade med A i vårterminens betyg, ur studiesynpunkt synnerligen nedslående: mot de två underbetygen föregående år i Falun svarade detta år ej mindre än fyra, och av de tidigare överbetygen hade flera sänkts. Även uppförandet hade från a förvandlats till B?.

Gata i Visby.
Tillhör Nationalmuseum.

Men så blir man inte heller konstnär för intet. Och denna höst, vinter och vår i Visby hade för John Agelii betytt den stora uppenbarelsen. Om Falun hade varit den högtidliga men skrämmande förgården, så blev för honom Gotland förklaringens berg.

John Agelii ville bli konstnär, men hos den hårde och oförstående fadern mötte varje tal härom ett obönhörligt avslag.

Men John gav sig inte. »Låt mig få endast vatten och bröd men låt mig måla!» är ett från denna tid bevarat yttrande som väl låter oss ana den oerhörda spänningen av denna förtvivlade kamp för frihet och liv.

Var John uppehöll sig det följande året har jag ej kunnat med bestämdhet fastslå. Sommarmånaderna 1888 tyckas ju dock, enligt Matsons uppgift, ha utfyllts av botaniska studier på Gotland. Att John åtminstone tidvis har vistats i hemmet framgår av det porträtthuvud i svartkrita, föreställande stallmästare Agelii, som sonen signerade den 22 mars 1888. Något mästerverk är bilden för visso inte, men den har dock tydligen imponerat på den avbildade, ty han bad en ung blivande konstnär från trakten, Garibaldi

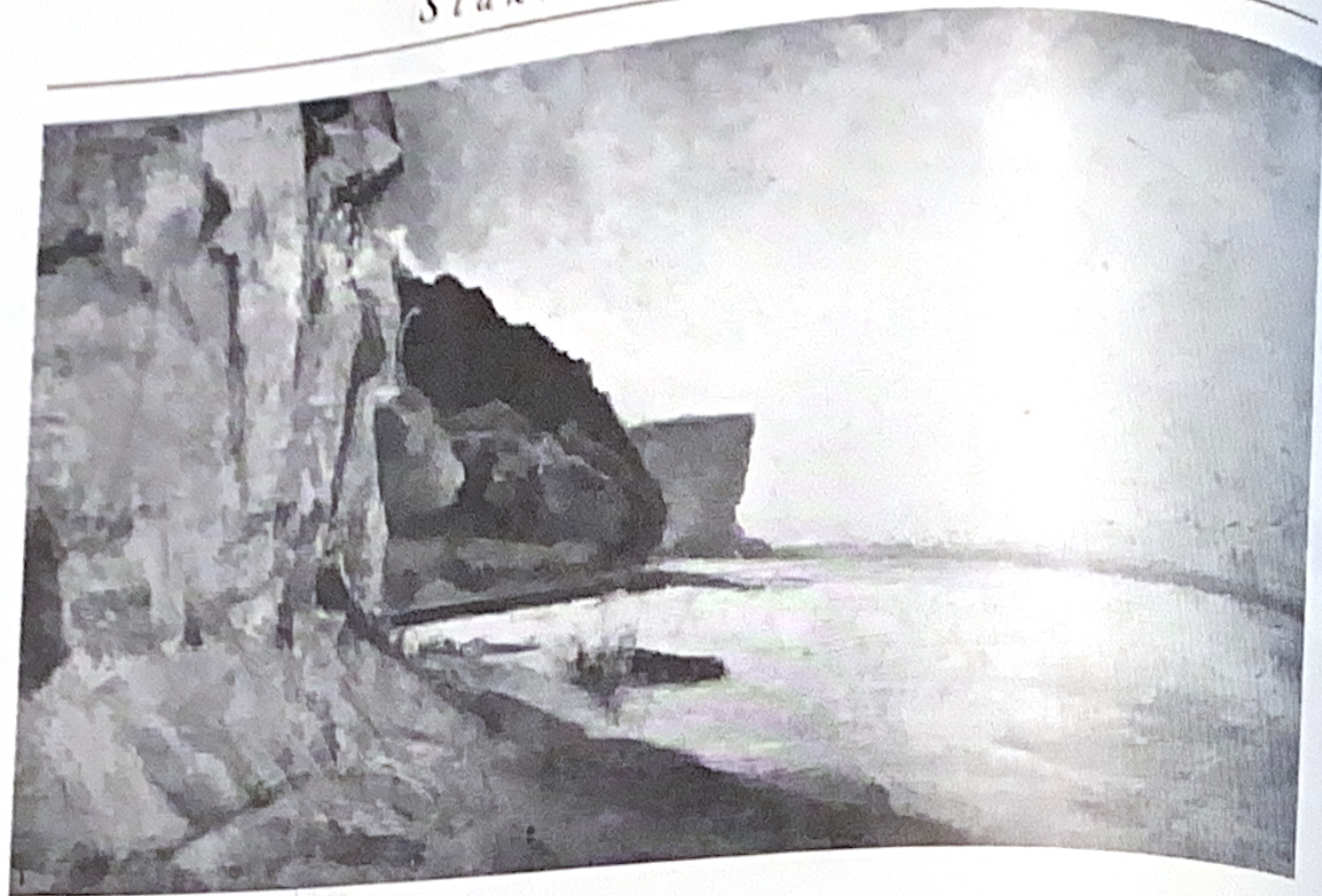
Hav.
Tillhör förste provinsialläkare Carl Friberg, Sala.

Lindberg från Salbohed, säga honom sin åsikt om konstverket. Lindberg förklarade att det enligt hans mening visade tydliga konstnärliga anlag hos sin upphovsman, som denne borde få tillfälle att utbilda (avb. s. 24).

I i stället för att glädja den unge konstnärens fader väckte detta uttalande hans livligaste vrede. Det var inte tal om att hans John skulle få ägna sig åt konstnärsbanan.

Han skulle dock få göra ett sista försök att bliva en aktad medborgare. Stallmästaren hade hört talas om något som hette Praktiska arbetsskolan för barn och ungdom vid Brunkebergstorg i Stockholm där rektor Palmgren hade visat sig kunna göra folk av de mest omöjliga, och här inskrevs hösten 1888 John Agelii från Sala i tionde klassen, närmast motsvarande den som han tidigare utan framgång genomgått i Falun och Visby. I klassen under gick en yngling vid namn Axel Erdmann, som i likhet med Agelii gick och drömde sig en framtid som konstnär. Men ingen av dem anade att den andre i all hemlighet satt och tecknade och att de ett par år senare skulle bli intima vänner i ett glatt konstnärslag.

Belägenheten av Johns bostad vid Frejgatan 36 inbjöd osökt till promenader i denna nya stadsdel som just denna tid höll på att växa fram. Här finner han lockande motiv för sin penna. Men det är inte de

Klippig kust.
Tillhör kanslirådet A. Wahlin, Stockholm.

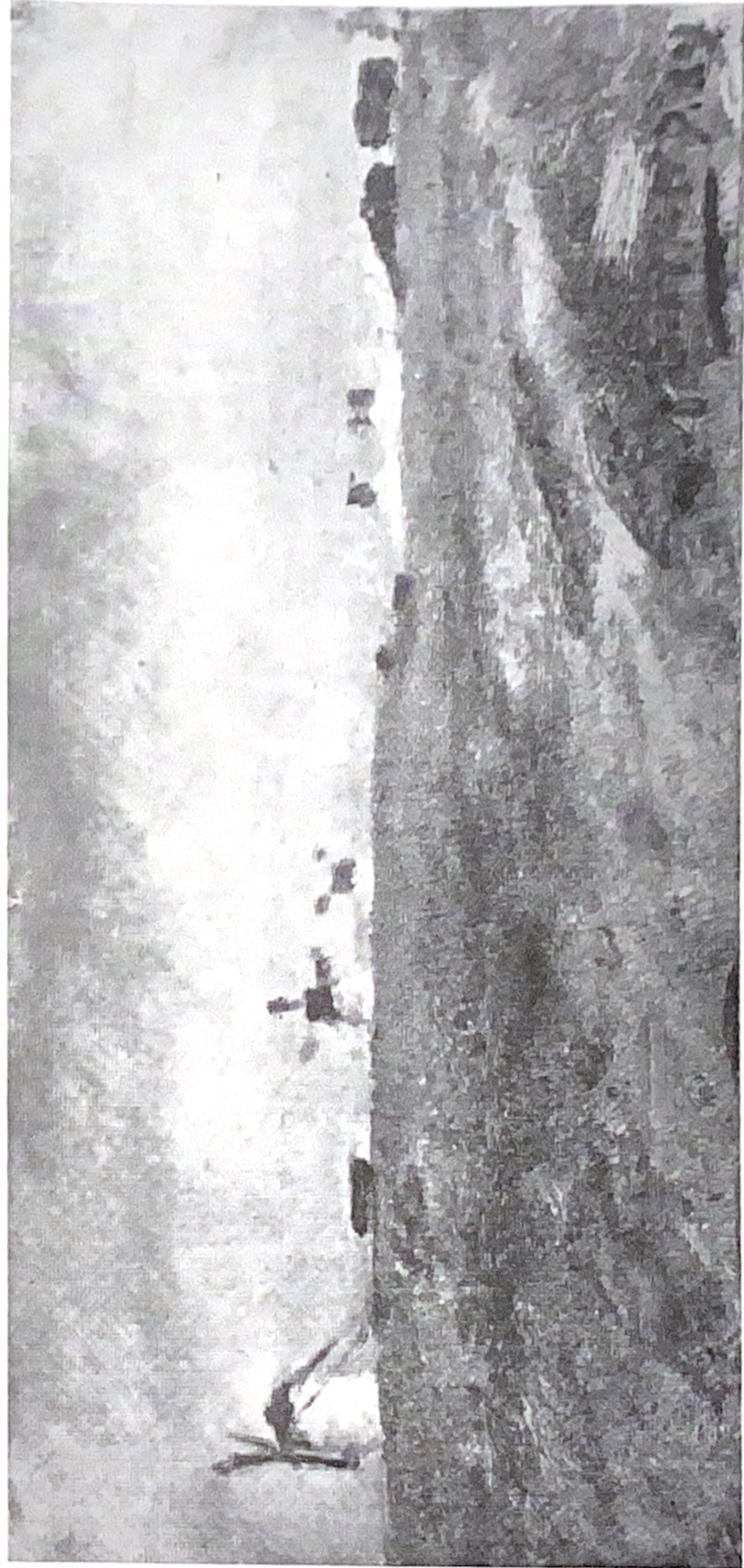
försvinnande idyllerna han söker. Brandgavlarna blicka med tomma ögon utför stupen och över berggrundens kala knallar bryter sig den blivande, ännu obyggda gatan med hård beslutsamhet väg (avb. s. 25). Med säkert sinne för valörernas betydelse har konstnären av denna ödebygd som han med tydlig ironi kallar »den nyanlagda Vasastaden» skapat en synnerligen suggestiv bild (avb. s. 25).

Lika målande är skissboksbladet med snölandskapet utanför Sala, utförd tre dagar senare, den 22 april 89. Med några få och snabba blyertsstreck har konstnären förstått att fånga en trist svensk vårstämning med gråkall luft över fältens smältande snö (avb. s. 26).

Även med figurteckning sysslade John denna tid utan att likväl på detta område ännu lyckas åstadkomma något märkligare resultat. Men ett av de bevarade bladen har ur ett annat hänseende ett dokumentariskt intresse, profilbilden av en yngling försedd med påskriften: E. Boyesen 13/4 89.

Den avbildade var nämligen son till den kände swedenborgspastorn A. Boyesen i vars hem Observatoriegatan 22 den unge Agelii umgicks och där han insöp det djupa intresse för Swedenborgs mystiska läror som skulle bli så betydelsefullt för hans utveckling. I unge Einar fann han en användbar och tacksam motståndare i sabelhuggningens hårda sport som med framgång utövades på en gårdsplats i Vasastaden.

Om resultatet av John Ageliis gästroll vid den Palmgrenska skolan

Väderkvarnar.
Tillhör direktör G. Winqvist, Stockholm.

Skogsbacke.
Tillhör statsrådet Herman Eriksson, Stockholm.

saknas varje uppgift, några betygsböcker från skolan finnas ej bevarade från denna tid. Men antagligen var det av den art att stallmästare Agelii började finna sitt motstånd mot sonens konstnärsfunderingar hopplösa. För sommaren 1889 var det uppgjort att John skulle handleda en yngling vid namn Stålnacke på en botanisk exkursion till Gotland, men samtidigt ville han begagna detta tillfälle att äntligen få måla sin älskade ö.

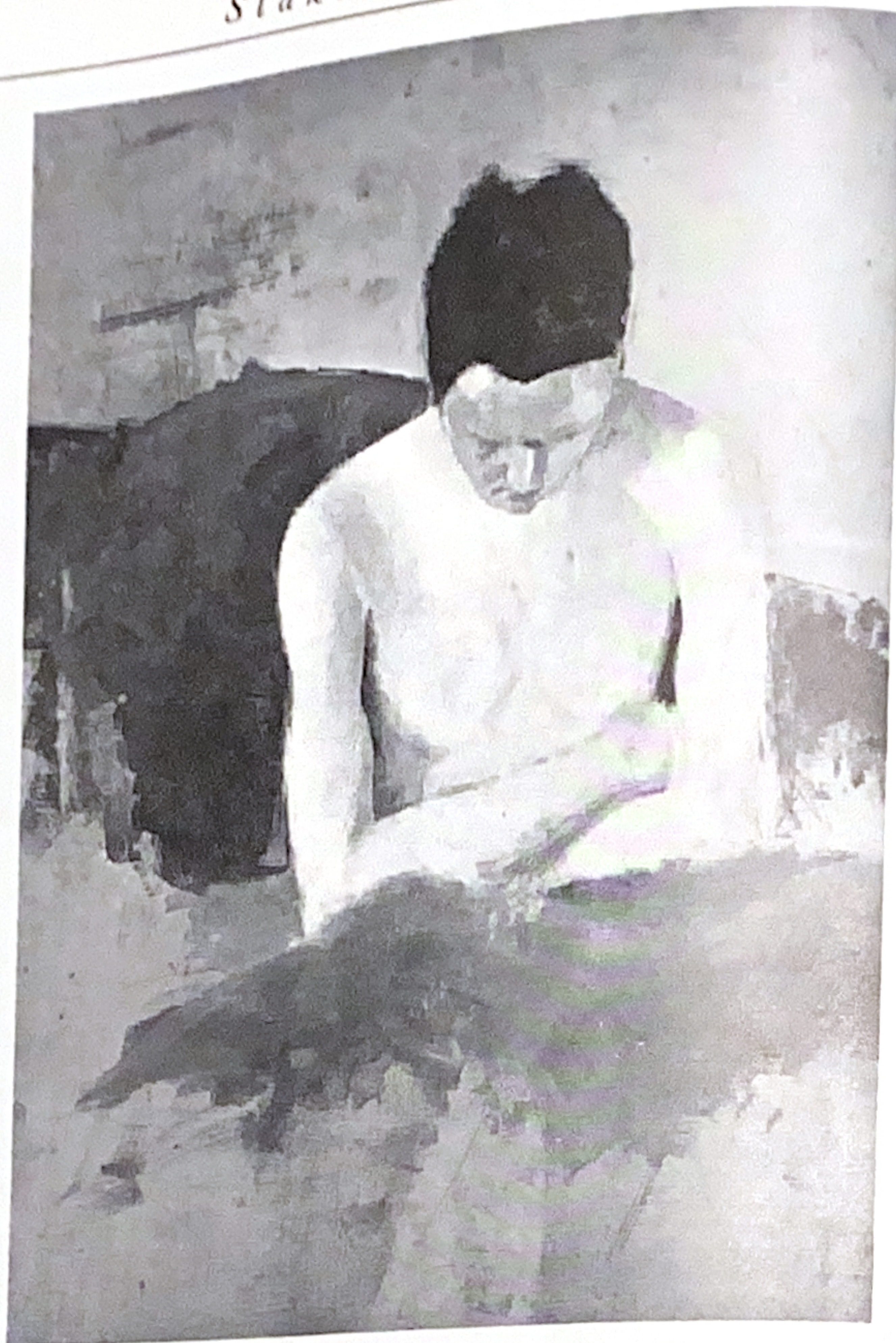
Bevarade skissboksblad visa att överresan företogs den 9 juni, och på de följande bladen kunna vi följa de unga resenärerna på deras utflykter i Visbys omgivningar. På en av teckningarna hittar man en anteckning som visar att han ser dessa svart- och vittbilder i färg: violett-ljust-kallt.

Men det finns även andra dokument som lämna upplysningar om Johns första längre konstutflykt. Garibaldi Lindberg hade slutit sig till sällskapet och hans skissböcker ha åtskilligt att berätta om den väg man tog. På ett par av bladen finna vi John Agelii vid sitt staffli vid sidan av en annan ung konstnär vid namn Romin (avb. s. 27).

Men mest blev det ett friskt friluftsliv som fyllde tiden. Det var först på sensommaren sedan Lindberg redan rest hem som John i hetsande tempo lade upp en serie studier i olja, de äldsta bevarade av hans hand.

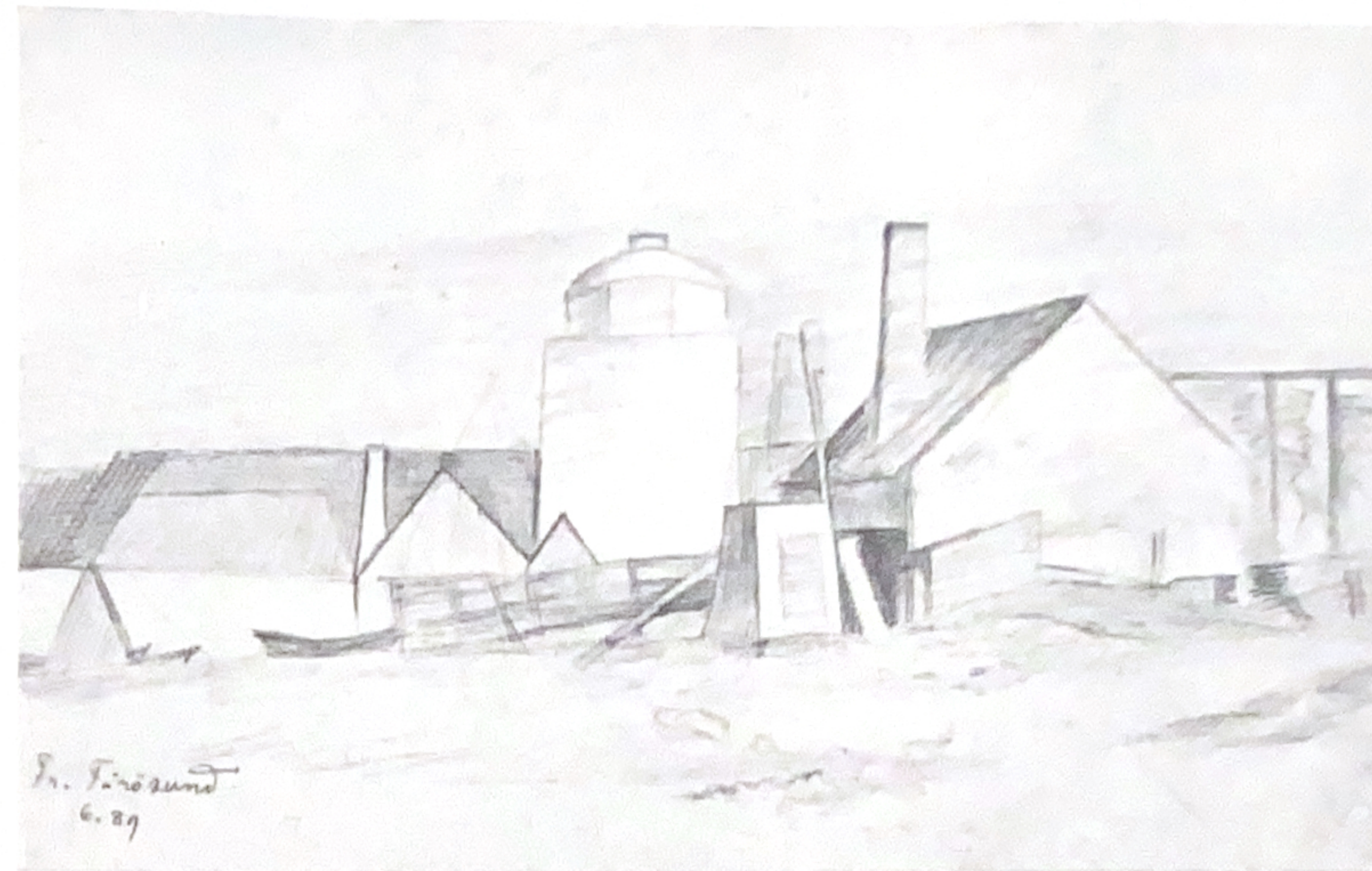
Domkyrkan i Visby.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.
(Somm. 1898)

Aktstudie.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.

Det var med en värdefull packning han, när hösten kom, återvände till Stockholm. Somliga av dukarna äro lätta färganslag — strand, hav, luft. Men hos andra är studiet mera genomfört. Den Nationalmuseum tillhöriga »Gata i Visby» visar en överraskande rik palett där de violetta tonerna dominera och den fuktiga luften på ett utsökt sätt stämmer samman husens gulbruna, mörkblåa, gröna och röda lokalfärger (avb. s. 28).

En enda av dessa landskapsstudier är både signerad och daterad, den direktör Gustaf Winqvist tillhöriga »Väderkvarnar» signerad I—n A—lii f. 89. Det är väl ej förhastat att sluta att den unge konstnären själv har varit särskilt nöjd med tolkningen av denna vida utsikt med himlens gråblå ton vackert stämd mot de ljusgröna fälten och raden av väderkvarnar

Från Fårösund. Juni 1889.
Skissboksblad.

vid horisonten målad med koloristens kärlek vid avvägandet av huvarnas lätta svärta mot väggarnas ljusmättade vithet (avb. s. 31).

I d:r Carl Fribergs utsökta Aguélisamling ingå flera av dessa tidiga Visbystudier. Så den här avbildade »Hav», en hastigt nedkastad minnesanteckning av en flyktig stämning. Färgerna äro ljusa och ansatta med flytande penseldrag: strandens blågråa vattenflak, brutet av en stens mörka massa, och därutanför det djupblåa havet, stigande mot den mjuka horisontlinjen och luftens genomskinliga sommardis. Teckningen är lös, verklighetsstudiet flyktigt, men stämningen intensiv i sin ljusa, ungdomliga optimism (avb. s. 29).

Som en motsats mot »Hav» kan man sätta den kanslirådet Wahlin tillhöriga, här avbildade »Klippig kust». Dess koloristiska anslag är starkare och mera egenartat, spännande mellan förgrundens pärlemorfärgade kritklippor och mellanplanets mörka skogkuliss. Men det som ger denna naturstudie dess egenartade karaktär är framför allt teckningen. Man kommer att tänka på primitiv konst inför denna naiva skildring av klippväggens stup och springor. I Aguélis produktion står den isolerad liksom så mycket annat som han utför detta år. Han söker och prövar sig fram, men därför får också var och en av dessa små studier en friskhet och en ursprunglighet, som en konstnär som fullt behärskar sina medel inte alltid är mäktig (avb. s. 30).

Från Vible kvarn, Visby 14/6 *89.*
Skissboksblad.

Bland de säkraste och fullaste anslagen finna vi i den statsrådet Herman Eriksson tillhöriga »Skogsbacke». Den typiska mellansvenska terrängen med dess gråa klippgrund mellan mörk grönska är skildrad med en friskhet och träffsäkerhet, som är helt självständig till sin karaktär (avb. s. 32).

Man känner sig tveksam om man till denna tid skall föra en duk, som saknar motstycke i konstnärens verk. Det är en manlig aktstudie, tillhörig d:r Friberg i Sala. Den visar överkroppen av en naken man, som med nedböjt huvud och korslagda armar sitter lutad mot en röd kudde och med ett blått kläde över knäna. Den naiva modelleringen tyder på att konstnären här gett sig in på ett område som är honom främmande, men färganslaget äger en verkligt betagande, egenartad charm, som man inte lätt glömmer (avb. s. 34).

När Garibaldi Lindberg fick se Gotlandsstudierna, kände han sig helt imponerad, särskilt väckte en studie med en trädgrupp hans beundran. Och Richard Bergh, för vilken John fick tillfälle att visa sina förstlingsförsök, fann dem ypperliga, en mening som delades av Karl Nordström.

Detta domslut blev avgörande för John Ageliis framtid.

Äntligen hade han fått erkännande och stöd av verkliga auktoriteter. Med ökad tillförsikt bedrev han denna höst och vinter sina målningsstudier. Motiv fann han i riklig mån i sin födelseprovins. Den National-

Slätten.
Tillhör Nationalmuseum.

Från Norra Murgatan, Visby $^{25}/_{8}$ *89.*
Skissboksblad.

museum tillhöriga »Slätten» med sin djupa melankoliska stämning är säkerligen tillkommen under en utflykt i omgivningen av Sala.

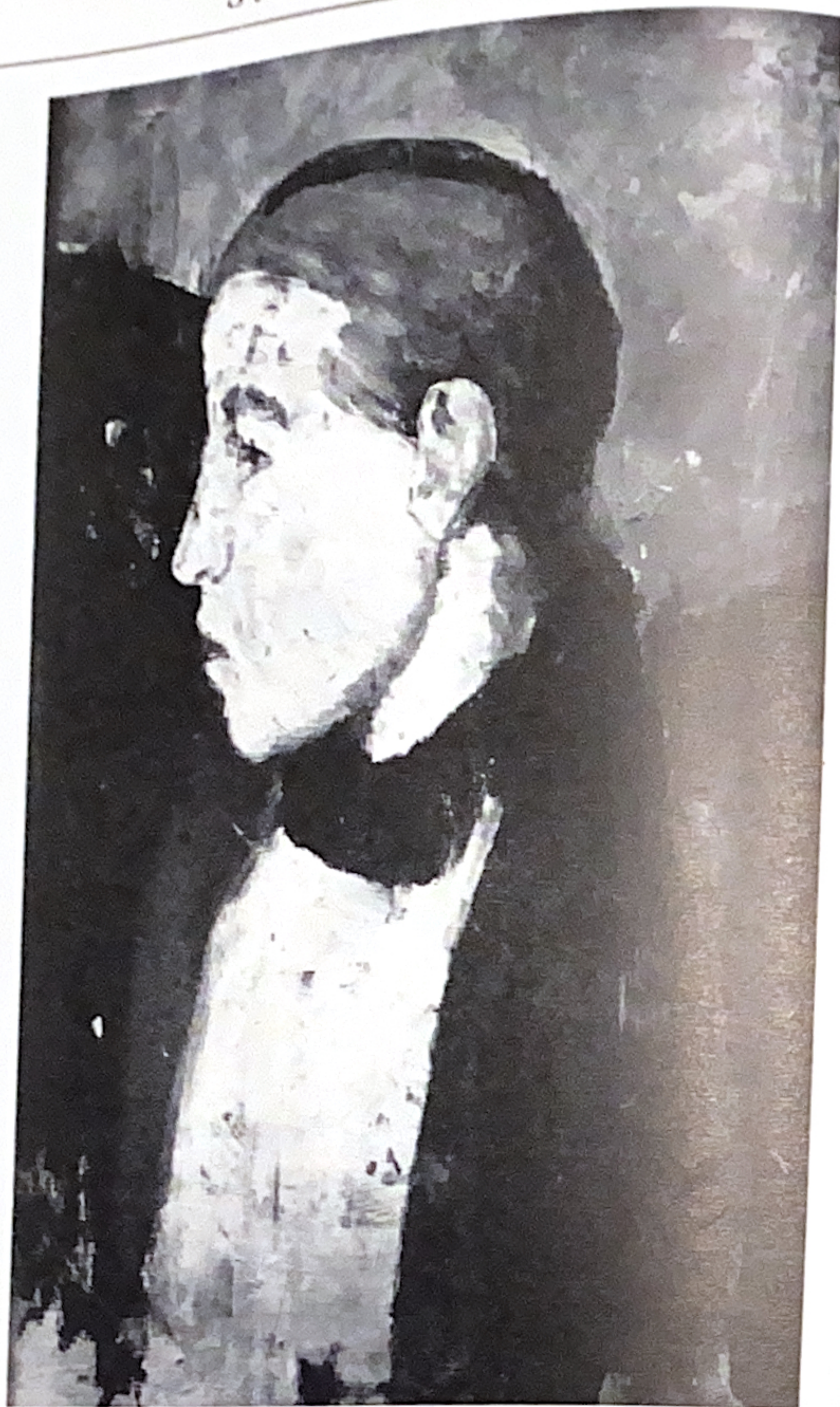
Hela samlingen av John Ageliis gotländska och uppländska studier stannade i Karl Nordströms ägo — ett bevis så gott som något för hans uppskattning av dem. Hos den unge konstnärens fader började det hårda motståndet äntligen att ge vika.

En liten händelse från denna höst förtjänar att antecknas. På ett skissboksblad daterat $^{15}/_{10}$ 89 finna vi en signatur som vid första ögonkastet förefaller oss helt främmande. Vid närmare undersökning upptäcka vi den vara skriven med ryska typer, där står helt enkelt I—n A—ly; det är antagligen första gången John använder sitt nya konstnärsnamn. På insidan av en skissbokspärm från samma tid finna vi det helt utskrivet i rysk ortografi.

Den lilla händelsen talar tydligt om John Ageliis ryska sympatier och studier vid denna tid, han var uppfylld av den ryska litteraturens mästerverk, av Dostojevski och Turgenjev men också av alla de nya ideerna i det väldiga, jäsande samhället, Tolstojs och Krapotkins land.

Flicka i blått.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.

Flicka.
Tillhör Prins Eugens samling.

John hade på något sätt skaffat sig möjlighet att åter taga sig över till sitt älskade Gotland. Ett telegram som den 18 januari 1890 är inlämnat i Sala, är adresserat till Jon Ageli Wisby. Det lyder: »Swederus lofvat, Kom hem. Julius dog 17/1. Bref afsändes. Skrif. Agelii.»

Bakom de lakoniska orden ana vi den sista dragkampen mellan far och son. Men den senare tyckes ej ha böjt sig för befallningen att vända åter till hemmet, ett bevarat brev visar att han ännu den 27 februari är kvar i Visby.

Starka band höllo honom kvar. Det är bekant att en het förälskelse hörde

Garibaldi Lindberg. Porträtt av John Agelii. 1889.
Tillhör fru Mimmi Jernberg, Falun.

till de krafter som drogo honom till hans gamla skolstad. De studier i en skimrande blåaktig ton av en ung flicka som ännu bevara den första periodens lätta doftiga anslag skulle mycket väl kunna vara tillkomna denna tid. Det är fråga värt om Ivan Aguéli någonsin skulle måla en så inspirerad tolkning av ung kvinnlighet som John Agelii gjorde det på ett par av dessa dukar. Jag tänker närmast på de två som ingå i prins Eugens och i dr Fribergs samlingar, den förra mera dramatiskt effektfull, den senare lyriskt tjusande.

Men starkare än alla krafter var hos den ödesmärkte unge konstnären vandringslusten — driften bort till det okända, till söderns sol och orientens mysterium. Stridiga men övervägande lyckliga känslor måste ha vällt in över honom när han äntligen den 27 februari erhöll brev från hemmet att det sista motståndet var övervunnet och vägen låg öppen för honom.

Den dagen inlämnar han på kontoret i Visby följande telegram:

J. Agelii, Sala.

Avreser med första. Brefven bekomna och tack.

John.

Och samma dag sätter han sig ned och skriver till föräldrarna ett av spontan och uppriktig tacksamhet fyllt brev av vilket första bladet är bevarat. Det lyder:

Visby 27 febr. 1890.

Kära föräldrar!

Jag kan ej säga hur tacksam jag är Eder för er vänlighet, o skall jag genom träget rastlöst arbete i främmande land bevisa eder min tacksamhet

Jag hoppas ni ej missförstått mig ang. orsaken för resan. Jag väntar mig ej lycka o förmögenhet på kort tid. Jag har ingen afsigt att få skära guld med täljknif. Jag reser ut för att få längre arbetstid, gynsammare förhållanden under studietiden o billigare lefnadsförhållanden. Min studietid *förkortas betydligt* i främmande land. Man kan arbeta mera. Man slipper kämpa mot klimatiska svårigheter. Man har rikare andligt lif omkring sig o har större utsigter till framgång o skicklighet. O vigtigast. Mina pängar att lefva på räcka längre, ty lifsmedlen äro ofantligt billiga.

Jag har redan löst pass för ett år för länderna Tyskland, Ryssland, Frankrike, Holland o Spanien. Men kommer jag naturligtvis endast att eg. vistas i ej mer än ett af dessa länder o det är Spanien. Men jag tog de andra länderne med, i fall min resa skulle fordra att jag måste taga vägen öfver något af dem o hälst som ingen förökad kostnad för passet skedde. Passet kostar 4 krr. ant. det är ställdt på 1 land el. på 20 länder.

Jag tänker nu resa så här —. I fall fr. Gefle går fartyg till södra Spanien. Då är allt [väl] o följer jag då detta. O. det håller jag nästan för sä[kert] I fall Geflefartyg, Kjellerstedt el. Krönbergs, går till Hamburg, Antwerpen, London, Hâvre el. annan större sjöstad . . . land, Holland, Frankrike så följer jag [med] o går därifrån på ångbåt till Cadiz i Spanien; dit jag [äm]nar mig. Resan blir i alla fall *något* billigare. Går ej geflefartyg så att jag har någon fördel af att medfölja så far jag till Göteborg fr. Göteborg till Antwerpen, där jag stannar till jag får mina [res]pängar, då jag fortsätter resan till Spanien. Detta är sista utvägen, men den är mig altid öp[pen]. Den bör ej ställa sig så synnerligen dyr. Jag har skrifvit o frågat o får nog svar tills månd. eller tisdag. [I] Antwerpen har jag mycket att göra att studera de [stora] Holländske mästarne o Hollands egendomliga na[tur]. Men där är väl också vinter o ser jag hälst [jag] kunde få lämna Antwerpen så fort som möjli[gt] för att få resa till Sydwestra

Spanien, till Cadi[x som] är en bland Spaniens största sjöstäder; där är [som]mar hela året om o solsken från morgon t[ill] kväll, 10 à 12 timmar. Då kan man få sin kära önskan förverkligad, att få mål[a] ostörd minst 8 timmar hvaren[da] . . .

Samma dag utfärdade landshövdingen på Gotland ett respass för John Gustaf Agelii, ställt på Paris.

John Agelii

II.

KUNSKAPENS TRÄD.

Det var helt visst ej lätt att karakterisera den unge svenske konstnär som den 15 april 1890 för första gången satte foten på Frankrikes jord. Å ena sidan bevarade han en nästan barnslig naivitet, å den andra ägde han redan en starkt kritisk inställning mot sin omgivning.

John Agelii var på förhand utomordentligt sympatiskt stämd mot det nya land han kom till och verkligheten överträffade hans förväntningar.

I de brev till modern som finnas bevarade från de första månaderna i Frankrike kunna vi följa hans skiftande intryck.

Det första som slår honom är, betecknande nog, de nya sociala förhållanden han kommit in i, med lättare och naturligare umgängesformer än dem han var van vid från hemlandet och mindre oöverstigliga skiljomurar mellan klasserna.

Men vid sidan härav är det målarögat som påverkas. Han registrerar med hänförelse denna nya, förfinade färgskala, denna ljuvliga, guldskimrande luft. Brevskrivaren finner förtjusande uttryck för skildringen av sitt första möte med den parisiska våren. — Men den poetiska framställningen bryts rätt som det är av praktiska detaljer: sonen är angelägen att berätta för sina föräldrar, hur billigt allting är och hur väl deras pengar komma till användning.

Fastän han ej vill erkänna det, finns dock ensamhetskänslan där — man anar det kanske mest av hans översvallande tacksamhet mot dem som tagit hand om honom under sjukdomsanfallet efter ankomsten till Paris. Särskilt varmt tycks han ha fäst sig vid den svenske konstnären Carl Trägårdh, som lovat Karl Nordström och Richard Bergh att hjälpa nykomlingen till rätta och som tydligen tog sitt uppdrag på allvar.

Och nu ge vi John Agelii själv ordet:

Le Havre, torsdag 16 april 1890.

Kära Mamma!

I går kl. 11 f. m. kommo vi in till Havre. Sjöresan som varat fr. lördag kväll kl. 7 är nu slut. Jag har endast några timmars järnvägsresa kvar till Paris. Men jag märkte i dag på morgonen att jag alltför väl behövde vila mig ett par dagar efter de många uttröttande resorna. Jag skall nu endast skriva några rader om intrycken från gårdagen. Endast tala om det viktigaste. Ni skall få längre brev då jag vilat ut mig. Och det dröjer nog ej så länge.

Intrycken från nordfranska kusten; höga klippor, en beständig oavbruten klippvägg, kalt och sandsten, grå och röd, med flackt land ovanpå. Ljust, färgrikt, enkelt, storartat. Påmintes på sina ställen mycket om Gotländska kusten. Så Havre, som i Frankrike räknas för småstad, oaktat den har 150,000 invånare och *var-enda dag* denna tid gå stora emigrantångare till Amerika, Asien, Afrika och Australien. Första intrycket; ljust, gladt, öppet, vänligt enkelt men stort; man kände sig så egendomligt lugn, hemmastadd mänsklig och en sådan målarlust. Och vilka färger, ljusa, fina, eleganta. Gick så iland. I Göteborg fick jag aldrig riktigt upp ögonen. Vaknade aldrig riktigt. Utan allt var så förvånande och främmande. T. o. m. i Sthlm, där jag varit så länge, och där jag när som helst har ett hem hos Fru Johnson strax jag kommer till Sthlm, de första kvartfimmarna är jag liksom bortkommen. Och här på främmande mark, annat luftstreck, och andra människor med annat språk och andra seder och annat utseende, utan en enda att vända mig till, inte en enda som förstod mitt språk o. inte en enda människa, som kunde tala så att jag fullkomligt begrep utan mera måste gissa mig till, ett förfärligt stim, bråk, slammer, skrik av folk och fä, och dock inte ett ögonblick jag kände mig bortkommen, ängslig, förvirrad, utan så lugn och glad och fri och lycklig, som hade jag kommit tillbaka efter lång frånvaro till en plats där jag hade tillbragt en lång tid av lycka. Det finns ingen i hela Sverige, intet ställe bland dem, där jag bott, haft mitt hem, som skulle göra ett sådant intryck av oblandad lycka, frid och lugn, som denna plats där jag var så främling jag kunde vara. Jag gick alldeles ensam i folkvimlet, och vilket folkvimmel sedan, visste ej namn på en enda av de hundratals gatorna, kände ej en av de 150,000 invånarna och av dessa var det väl ett fåtal som ens visste av vad Sverige var för något. Och inte ett ögonblick av förvirring eller upphetsning, lugn, glad, trygg, tillitsfull, helt och hållet förtjust av det vackra ljuset, de fina färgerna, det glada folkvimlet, den helton av belåtenhet och glädje som låg överallt. Och allt snyggt, fint, putsat, propert, hyggligt, stilfullt och smakfullt. Inte ett dugg av smuts och råhet, som dock är så vanligt i sjöstäder. — Människorna. Vackra mörkhåriga, magra, fina men dock kraftiga och energiska ansigten, småväxta i alm. lugn och ledig och vinnande hållning. Ett grovt ansigte ovanligt sällsynt. Jag har inte ännu sett ett enda rått ansigte oaktat jag drev hela dagen i går och överallt. Ansigtuttrycket, lugnt men bestämt, glatt och öppet men på samma gång med ett visst drag av vemod, intelligenta, förståndiga, vaksamma, aktningsvärda. T. o. m. grovarbetarne hava ett visst drag av ädelhet i sitt utseende.

Här finns flere slag av ansigten flere ansigtstyper, men jag törs påstå, att ett genomgående drag hos befolkningen är intelligens, redbarhet, finhet, arbetsamhet, sparsamhet ordentlighet, snygghet, lugn, värdighet utan högmod. Mig förefalla de ytterst sympatiska och jag har aldrig förr än nu känt ett sådant intresse för porträtt och figurmålning. Två ansigtstyper, som hemma i Sverige äro så ytterst vanliga saknas alldeles här. Det

är människor av den där eskimåtypen med klotrundt huvud och en stor grov mun mitt i ansiktet, potatisnäsan och otydlig panna, samt den pösande, dryga översittartypen. Jag har inte sett en enda med högdragen och dryg uppsyn, men ingen med ödmjuk, krypande min häller; utan det synes utanpå, att de äro medvetna om att de äro människor men också att de hava aktning för andras människovärde.

Jag skall nu inte orda mera härom. Jag skall endast berätta några saker, som jag såg i går. Helt vardagliga. — Där går en arbetsklädd man på gatan. Möter en mycket fin äldre dam med ett mycket förnämt utseende. De språkas vid helt högt, på boulevarden, båda med en aktningsfull min, han utan krypande inställsamhet; hon utan förolämpande nedlåtenhet, som om hon skulle göra honom en stor ära. De skildes åt under ömsesidiga aktningsfulla hälsningar, som buro vänlig prägel. Många liknande fall. —

På vad som i Sverige skulle kallas bolagskrog var jag in av ren nyfikenhet, även av sparsamhetsskäl. Snyggt, intet nedspottat golv, ingen dålig lukt, inte nedrökt och smutsigt, intet skrän och skrål fast kl. var 8 e. m. Åtskilliga bord, snygga bord med marmorskiva, upptagna av snyggt, stilfullt men enkelt klädda arbetare, utan ohyfsade åtbörder, drickande vin, ivrigt men ej högtidligt språkande. Rent och fint. Flickan som serverade hederligt utseende, snyggt enkelt klädd, städat uppförande, ingen näsvishet el. närgångenhet. Mycket god, bland de bättre restaurationsbiffar jag ätit, två goda, färska ägg, ett stort glas vin som utspäddes, täml. gott, ett halvt väldigt bröd, som två halvor limpa, vitt, gott utmärkt rent av, ett *glas* kaffe rätt gott för vad i sv. mynt skulle göra 1 kr. 3 öre. — Jag felräknade mig, lämnade för mycket, blev ropad tillbaka och fick igen. Detta hände mig förövrigt flere gånger.

På ett annat kaffé, och drack chocolad. En stor spilkum med sked, ett väldigt bröd. En ung flicka c. 12 år, en annan c. 30, en fru på c. 40. Vackra ansikten och städat, hyggligt uppförande. Snart voro vi i ett livligt samtal. Det visade sig att jag talade franska utmärkt bra, flytande nästan, men att jag hade ytterst svårt att förstå då andra talar. Jag har ännu aldrig behövt säga om en sak för att göra mig förstådd. Förövrigt har jag lättare att förstå då fruntimmer tala än då män tala. — Vi talade om allt möjligt, helt och hållet som om jag känt dem länge. Glatt, hyggligt. Om Sverige, Frankrike, Paris, mig själv och jag fick rätt mångет gott råd. Chocoladen kostade — 35 öre sv. m. I Sverige hade jag väl fått betalt 1 kr. för så mycket och så god chocolad. På ett annat ställe fick jag anvisning på hôtel, det jag nu bor i; mycket hyggligt, fint, 1,40 sv. m. natten. Ett bl. de bästa hotellen, motsv. vårt Järnvägshotell. — Men nu är jag trött. Mera nästa gång. Nu måste jag ut och njuta av att se mitt kära sköna Frankrike, ljusets, smakens, civilisationens, hyfsningens hemland.

Eder tillgivne

John Agélii.

Paris, 24 april 1890.

Kära Mamma!

Nu skall inte mamma vara ängslig för att jag är sjuk och framför allt inte för att jag är i Paris. Att vara sjuk i Paris har intet annat förskräckligt med sig, än att det kostar något mera än under vanliga förhållanden. Och nu är jag mer orolig för mamma än för mig själv.

Om mamma kunde få en föreställning om den sorgfälliga vård som visats mig av hr. Trägårdh, den till vilken Nordström rekommenderade mig. I söndags morse träffade jag

honom. Och så följde jag honom till en liten »koloni» svenska målare, åtskilliga med familj; — På en ö, Saint Ouen (uttalas: Sängt uäng). Träffade åtskilliga landsmän. Bland andra Nils Forsbergs son, som också skall bli målare. Han lovade introducera mig i en mycket god skola. Jag var illamående redan då och gick snart hem igen, — att hitta vägen i Paris är överraskande lätt. — Då jag sedan blev allvarsamt sjuk har Trägårdh varit uppe hos mig 2 gånger om dagen, mitt under denna strängt upptagna arbetstid, sörjt för mig som för en anhörig, sökt upp en svensk läkare, mycket hygglig, som sköter mig nästan gratis; gör besök hos mig också 2 gånger dagl.

Jag kan inte skriva så mycket jag vill, jag skall nu bara säga, att mamma måste inverka på pappa, att han hjälper mig med utgifterna för sjukhjälp. Han har lovat detta en gång. Jag kommer ej på sjukhuset. Jag ligger kvar på hotellet och så får jag en särskild person att sköta mig. Denna sjukdom *inte det minsta* farlig, men måste skötas *noga*, för att ej bliva Tyfoid = feber. Troligen om några dagar är jag frisk, men måste vara ytterst försiktig. Bed pappa om 150 kr. Vanliga svenska pengar i vanl. assureradt brev, adresserat till

Mr. Johan Agélii,
Artiste-Peintre.
2 Rue Racine
(Hôtel des Étrangers)
Paris.

Det är dock ej troligt att min sjukvård kostar så mycket, knappt tredjedelen, men jag skall inrätta åt mig också. Med andra ord. Jag skulle ju fått pängar hemifrån i början av maj. I följd av hastigt påkommande sjukdom och flera dagar av illamående — och därmed förbundna utgifter — hava mina pängar gått åt för mycket, och vill jag därför hava de pängar ni skulle skicka i maj, redan. *Så fort som möjligt.* Vi få sedan se vad det stiger till, kostnaden och vill då pappa hålla sitt löfte och hjälpa mig med denna så är jag tacksam.

Jag hoppas ni ej tar illa upp att jag ber få pängarna nu genast men jag är så illa tvungen. — Jag kan nu ej skriva mer. — De äro utmärkt hyggliga här på hotellet.

Lova mig att ej vara oroliga för mig.

Trägårdh och d:r Roberg, en rätt ung man, göra allt vad de kunna för mig. — Mamma kan ej föreställa sig hur hyggliga de äro.

Tillgivne sonen

John Agéli.

Mamma får nu heta Mme. (Madame) i st. f. Fru på utanskriften. Annars går det inte fram.

Paris 1 maj 1890.

Kära Mora!

Nu skall jag bara tala om att jag är frisk igen. Bara litet matt. Utom all fara. Den hedersmannen doktorn skall ge mig litet gymnastik och sen är allt bra. I går var man ute och drev hela dagen i Paris. Grannt solskensväder. Tyckte allt var vådligt vackert. Men längtade litet efter havet. Och havsvyerna. Men floden, Seine, (läs Sähn) var överdådig. Stor och bred och lugn. Vita, vitgrå med gula insatser, kajer och broar, gröna, ljusa stränder, grönt guldgrönt, vårgrönt, ljust och lätt överallt, här

och där vita hus infattade i grönt, ljust violett vatten, glittrande i solen, och en hög ljus violett grå egendomlig mjuk luft, först och främst, ljust, ljust, ljust. På gatorna, avenyerna, boulevarderna, breda, trädplanterade, ett fint ljusgrönt lövvalv, där solskenet sipprade igenom som guldstoft, violetta trädstammar, mycket folk men *utan den minsta trängsel* i ett virrvarr av vagnar, lackerade som gnistrade i solskenet, uniformer, starka ljuseffekter på hjälmarna och sablarna, starka färger, liv, rörelse. — — O vad Paris är vackert.

— Får man inte färgsinne här, så är man idiot. —

Jag gick hela dagen på Seine-stränderna och för nästan vart tionde steg stannade jag och lovade mig själv, helt högt, på svenska: »Det här skall jag, min liv och Gud, måla då jag blir stor, urstyvt». — Färg och ljus. —

Så blev det kväll och man drev ännu mer, långt ut åt Champs Elysées (läs Schamselysé) Aveny de la Grande Armée, såg en solnedgång som var åtskilligt till fin, gick hem i sky...ningen, en fin stämningsfull kväll, allt i violett.

Det går mycket bra att förstå franskan, sådan den talas i Paris. Jag har inga svårigheter alls att meddela mig. Någon förlägenhet för språket kommer jag aldrig uti i Paris.

Vid närmare kännedom ser jag att det inte är så ohyggligt dyrt ändå i Paris, om man bär sig förståndigt åt. Man kan t. o. m. få lagad mat för rätt moderata priser, föga dyrare än i Sthlm. Man kan få en sopprätt, för 20 centimes (14 öre) och en kötträtt för 50 centimes (35 öre).

Bröd är inte så förbaskat dyrt om man köper ett stort bröd. Tvärtom. Mjölk är dyr. Men inte så oerhört ändå. — Kaffe och tobak är egentligen hutlöst dyra. Kläder äro enormt billiga. Man kan få en snygg, bra, välsittande kostym, rock, byxor, väst, för det billiga priset av 30 francs (21 krr.) Kläder som man kan vara högst snyggt klädd med. Jag ångrar att jag lät göra mig kläder i Visby.

Men denna månad blir mig dyr ändå. Jag måste se utställningarne, målarutställn. el. som dom här kallas »Salongerna». Detta är nödvändigt, absolut nödvändigt för min utveckling. Och det går nog ej för mindre än 1 fr. (75 öre) om dagen. Och hela maj månad är Salongsmånad.

På skolan kostar det 30 fr. månaden. Men det är en förståndig utgift. Ty skulle jag hålla mig med modell och atelier själv, ginge det till närmare 125 fr. Men jag skall måla landskap i sommar. Bara en månad på skolan nu. Se'n få vi se, hur det blir. — Kan mamma sända mig något bidrag från moster är jag tacksam. Var övertygad om att nte ett öre slösas bort. Ty här i Paris är det så, att man ej kan roa sig litet, arbeta litet. Antingen det ena el. det andra. Arbeta gräsligt el. roa sig gräsligt. Men 99 procent av Paris arbetar = 1 procent roar sig. Paris är många, många gånger mera det rastlösa arbetets stad än nöjenas. Och man får liksom arbetsfeber här. Där man ser arbete värderas. Där ett ärligt strävande uppskattas. Ingenting värderas här så mycket som en gedigen ärlig självständig målning. Och här *kan* man bli något om man anstränger sig.

Hr. Trägårdh har ett par tavlor på Salongen, utmärkt bra placerade. Att tavlan får en god plats är en utmärkelse. Tänk att det är över 5,000 som exponerar på salongen. — Han har fått smickrande omdöme av ett par storgubbar här; får med all säkerhet sälja sin tavla för ett par tusen francs och det kan hända, att han får sig en liten medalj också. Men det kan man aldrig säga så här långt förut. — Jag önskar då den hedersmannen all lycka i världen. I dag, första maj, skall det bli oväsen tror man.

— — — — — — — — — — — (*Nedre kanten bortriven.*) — — — — — — — — —

vara ute och titta på. Jag skall ut på bondlandet i dag och se efter en bit landskap att måla utav. Och det är inte så svårt att få tag uti. I det här vackra landet.

Skriv nu snart. Använd Trägårdhs adress tillsvidare. Ty så fort jag får pängar, flyttar jag från Rue Racine hotellet till billigare lokus. Det var meningen bara bo här ett par dagar, men så blev jag ju sjuk och var tvungen stanna. Inte är det så förb. dyrt här. Tvärtom. Men det är för dyrt för min skrala kassa.

Tillgivne sonen

John Agéli.

Skicka ut brev till Gabriel i går. Returnera det till honom. Hälsa Rektorns och lova att inte vara oroliga för mig.

— — — — — — — — (*Nedre kanten av brevet bortriven.*) — — — — — — — —

Dessa uttalanden om de väntade oroligheterna den 1 maj äro de första anspelningarna i John Ageliis brev på den spända inrikespolitiska stämningen i Paris. Den avrivna kanten i brevet daterat denna dag har kanske rent av innehållit något uttalande som man nu eller längre fram i föräldrahemmet har funnit komprometterande och velat avlägsna.

Att det i varje fall under dessa oskyldiga antydningar i breven till modern låg ett djupare intresse för de brännande frågorna, det framgår av de anteckningar, som en ung landsman med vilken Aguéli denna vår sammanträffade och som skulle bli en av hans närmaste konstnärsvänner, Arthur Bianchini, nedskrivit och godhetsfullt ställt till mitt förfogande. Bianchini skriver:

»Det var någon gång tidigt på året 1890, som jag första gången träffade Aguéli. Jag arbetade då på Academie Julien — som ende svensk just då. En dag kom massieren — kassören-ordningsmannen — fram och hade med sig en ung man, en svensk, som han bad mig taga hand om och sätta in i förhållandena på skolan. Det var Aguéli. Ytterligt blyg och tafatt, råkade han slå omkull några av de tätt stående stafflierna. Ett hotfullt mummel hördes. Men med ett avväpnande leende bjöd han på Caporal, som han hade ett paket av. Friden återställdes. — Han gick dock ej många dagar på skolan, trivdes ej med ordningen och den disciplin som i vissa fall rådde där. En dag var han försvunnen.

Han sökte dock senare upp mig och hade då redan hunnit komma in i exklusiva och radikala kretsar, som det skulle tagit åratal för en annan människa att snoka reda på. Ibland dök han upp och bjöd mig på underliga ställen med zigenarmusik och mystik.

Jag måste resa hem och så förlorade jag honom ur sikte ett slag.»

Bland de svenska konstnärer som vid denna tid vistades i Paris var en av de fattigaste säkerligen en f. d. järnvägstjänsteman vid namn Colvin som övergivit sin säkra, om också blygsamma plats för att i Paris bryta

Franskt landskap.
Enskild ägo.

sig en bana som konstnär. Resultatet hade blivit det av andra, om ej av honom själv väntade — han levde i världsstaden i den största misär som han dolde under ett förfranskat namn: Caulvine. Han hade säkerligen helt gått under om ej hjälpsamma landsmän tagit hand om honom. Den svenske läkaren dr Nordström hade åt honom upplåtit sin obebodda villa i Bois-de-Colombes och Nordströms svenska hushållerska hade åt Caulvine här berett en nog så präktig bostad, varmed följde tillåtelse för hyresgästen att när anden föll över honom styrka sig ur källarens rödvinstunna.

Tyvärr ägde skafferiet ej några liknande förmåner att bjuda på, ett förhållande som tydligt kunde avläsas i hyresgästens yttre. Hans vän, konstnären Tage Zickermann skildrar honom som »idel skinn och ben,

Franskt landskap.
Enskild ägo.

som fastnat vid varandra, en lång och skranglig, sorgbunden vagabondnatur».

Men den fattige f. d. järnvägstjänstemannen ägde tydligen förmågan att skaffa sig verkliga vänner, och en av dem, konstnären Knut Åkerberg visade sin vänskap genom att den 1sta i varje månad, när han fick pengar hemifrån, vandra ut till villan i Bois-de-Colombes för att dela med sig av det säkerligen ej alltför överdådiga underhållet.

En kväll när Caulvine infann sig på den lilla restauranten vid Boulevard Clichy, där de brukade träffas hade han en okänd ung man i sitt sällskap. Han föreställde honom som sin nya kompanjon, konstnären John Agelii från Sverige.

Vad det var som lockat Agelii till villan i Bois-de-Colombes berättar inte historien — om det var den idylliska tillvaron, rödvinstunnan i källaren eller den melankoliske hyresgästen själv. Nog av, han stannade — det är tydligen på denna bostad han i förtäckta ord häntyder i följande brev till modern: